

Sır ve Gizlilik Esas, Açıklık ve Şeffaflık İstisna: Türkiye’de Bilgi Edinme Hakkının 20 Yılı

Secrecy and Confidentiality as the Rule, Openness and Transparency as the Exception: 20 Years of the Right to Information in Türkiye

Yaman Akdeniz*

Öz:

Bu makale, Türkiye’de 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun Nisan 2004’te yürürlüğe girmesinden bu yana geçen yaklaşık 20 yıllık süreci kapsamlı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmada, yasanın değişen siyasi konjonktürlere göre nasıl uygulandığı, yasa kapsamında belirtilen istisnalar dışında zamanla oluşan usuli ve bürokratik engellerin (örneğin, Kanun’un 7. maddesinin kötüye kullanımı, OHAL dönemi ilke kararları ve yargı kararlarının uygulanmaması) bilgi edinme hakkını ne şekilde etkilediği değerlendirilecektir. Ayrıca, 2004-2024 arası 20 yıllık başvuru istatistikleri incelenecek ve bilgi edinme hakkına ilişkin Anayasa Mahkemesi ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları bağlamında yüksek yargının yaklaşımı, somut vaka örnekleri (örneğin, BTK erişim engelleme istatistikleri, Adalet Bakanlığı suç izinleri ve TÜİK enflasyon verileri) üzerinden değerlendirilecektir.

Makale, Türkiye’de sır ve gizliliğin esas, açıklık ve şeffaflığın istisna olduğu argümanını merkeze alarak tartışmaya açacaktır. Bu çerçevede, bilgi edinme hakkı ile ifade özgürlüğü arasındaki bağlantıyı yüksek mahkemelerin perspektifinden derinlemesine inceleyecek; ilgili kararların pratik etkileri ve bilgi edinme hakkının Türkiye’deki geleceğine dair potansiyel sonuçlar da değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Bilgi edinme hakkı, 4982 sayılı Kanun, Şeffaflık, Gizlilik, Anayasa Mahkemesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, İfade özgürlüğü, Bürokratik engeller, Siyasi konjonktür, Başvuru istatistikleri

* Prof. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Genel Kamu Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-posta: yaman.akdeniz@bilgi.edu.tr, Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0001-5423-8549>.

Abstract:

This article aims to comprehensively examine the approximately 20-year period since the enactment of Law No. 4982 on the Right to Information in Türkiye in April 2004. The study evaluates how the law has been implemented in response to changing political contexts, and how procedural and bureaucratic obstacles, beyond the exceptions specified in the law, have affected the right to information over time. Additionally, 20-year application statistics will be analysed, and the approach of higher judiciary will be assessed in the context of decisions by the Constitutional Court and the European Court of Human Rights regarding the right to information.

The article particularly opens up for discussion the argument that in Türkiye, secrecy and confidentiality are the norm, while openness and transparency are the exception. In this context, the Constitutional Court General Assembly's decision in *Yaman Akdeniz (2)* (App. No: 2016/6815, 15.02.2023) from February 2023 will be examined in depth to reveal how the connection between the right to information and freedom of expression is addressed from the perspective of higher courts. The decision's impacts on practice and its potential consequences for the future of the right to information in Türkiye will also be evaluated.

Keywords: Right to information, Law No. 4982, Transparency, Secrecy, Constitutional Court, European Court of Human Rights, Freedom of expression, Bureaucratic obstacles, Political conjuncture, Application statistics

Extended Summary:

This article provides a comprehensive analysis of the nearly 20-year trajectory of Law No. 4982 on the Right to Information in Türkiye, enacted in April 2004, evaluating its implementation amid evolving political landscapes and persistent bureaucratic hurdles. The study posits that in Türkiye, secrecy and confidentiality function as the default paradigm, while openness and transparency remain exceptional, often subordinated to administrative discretion and state interests. Drawing on international human rights standards, legal frameworks, statistical data, judicial precedents from the Constitutional Court and the European Court of Human Rights, and case studies, the article interrogates the gap between the law's democratic aspirations and its practical erosion, highlighting implications for freedom of expression, accountability, and democratic governance.

Internationally, the right to information is enshrined as a fundamental human right under freedom of expression, as articulated in the Universal Declaration of Human Rights and Article 19 of the International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR). The UN Human Rights Committee's General Comment No. 34 (2011) mandates proactive disclosure of public interest information, ensuring access is prompt, effective, and practical, with limited fees, reasoned denials, and appeal mechanisms. Restrictions must adhere strictly to ICCPR Article 19(3), without requiring justification from requesters. This right intersects with socio-economic entitlements like water, health, education, and environmental protections, as seen in UN conventions on corruption, pollution, climate change, disability, and migration. The European Court, after initial reluctance, has progressively recognized access to information under Article 10 of the European Convention on Human Rights, particularly in cases where it serves as a tool for expressing opinions or fulfilling public watchdog roles. In *Magyar Helsinki Bizottság v. Hungary* (2016), the Grand Chamber established four threshold criteria, namely, purpose

of the request, nature of the information, role of the applicant, and availability of the information, to determine if denial constitutes interference with expression rights. The Turkish Constitutional Court has adopted this framework in *Yaman Akdeniz* (2) (2023), linking information rights to freedom of expression.

In Türkiye, the right emerged amid early 2000s democratization efforts, with the 58th Government Program (2002) pledging transparency via new laws and technology. Law No. 4982, unanimously passed in October 2003, aimed to foster equality, impartiality, and openness, with then-Deputy Prime Minister Mehmet Ali Şahin envisioning transparency as the norm and secrecy as the exception. Effective from April 2004, the law was bolstered by a regulation and the establishment of the Right to Information Evaluation Board. Constitutionalized in 2010 via Article 74, it empowers citizens to access public records without relevance requirements for Turks, though foreigners face reciprocity limits. The law defines “information” broadly as records and “documents” as any medium, mandating efficient provision within 15-30 working days, with appeals to the Board, the Ombudsman, or courts.

However, amendments have expanded exemptions. A 2013 addition excluding ÖSYM exam questions was annulled by the AYM in 2014 for disproportionate restriction on education and fair trial rights. Similarly, a 2018 exclusion of the National Intelligence Organization (MİT) was struck down in 2022 for overbroad secrecy, violating Articles 13, 20, and 74, as existing safeguards sufficed. The law lists 13 exceptions, including state secrets, economic interests, intelligence, investigations, and privacy, but procedural barriers, in particular, Article 7(2)’s allowance for denying requests requiring “special additional work” have become de facto shields, contravening proportionality under Article 13 of the Constitution.

Statistical analysis of 2004-2024 reveals over 34 million applications, peaking at 3.3 million in 2014 before a sharp 2015 drop (likely due to education ministry related applications), rebounding post-2016 coup attempt. Acceptance rates hover at 84.86%, with 7.25% rejections, but the regulation’s mandate for detailing rejection rationales (Article 44(c)) is ignored, fostering opacity. Board’s low approval rate for appeals (18.11% of 32,295 appeals) and publication of only 64 decisions underscore transparency deficits, with private sites like BilgiEdinmeHakki.Org offering more historical insights than official channels.

Moreover, the article argues that political conjunctures exacerbate issues. Article 7(2) is misused for routine data compilation, contradicting Board’s 2007 ruling prioritizing public benefit, Ombudsman’s 2016 guidance, and judicial precedents like the Council of State’s 2010 affirmation of ministerial duties. The Board’s inconsistency reflects contextual arbitrariness. The Board’s 2016 Principle Decision, amid the State of Emergency, categorically excluded Decree Law-related information under Articles 19-20, upheld by the Council of State despite Board’s prior denial of such authority (2004), enabling systemic denials and undermining defence rights.

Finally, the article argues that the non-implementation of judgments exemplifies the “secrecy norm.” Cases include: (I) Author’s BTK access blocking statistics request, where the Constitutional Court’s 2023 violation ruling led to retrial, yet BTK appeals continue; (II) Post-2023 earthquake Twitter bandwidth throttling details, denied despite court decision; (III) The Justice Ministry ignoring Ombudsman and court decision with regards to certain statistics, prompting the Constitutional Court’s 2025 violation finding; (IV) DİSK’s TÜİK inflation prices, defied through multiple lawsuits and prosecutorial dismissals, with ongoing Constitutional Court appeal.

In conclusion, despite formal advancements, the right to information remains hindered by bureaucratic resistance, political influences, and judicial non-enforcement, reinforcing secrecy over transparency. Reforms such as mandatory Board decision publication, detailed rejection reporting, sanctions for non-compliance are essential. The Yaman Akdeniz (2) decision offers hope by aligning with ECtHR criteria, potentially bolstering future access. Yet, without cultural shifts, this right risks perpetual marginalization, weakening democratic oversight in Türkiye.

GİRİŞ

Bilgi edinme hakkı, uluslararası insan hakları hukukunda ifade özgürlüğü kapsamında temel bir insan hakkı olarak tanınmakta ve yolsuzlukla mücadele gibi hedeflere ulaşmada kilit bir mekanizma olarak kullanılmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin ("UMSHS") 19. maddeleri, bu hakkı her türlü bilgiyi araştırma ve edinme özgürlüğü olarak tanımlar. BM İnsan Hakları Komitesi'nin 2011 tarihli Genel Yorum No. 34'e göre, UMSHS'nin 19. maddesi kamu kurumlarının elindeki bilgilere erişim hakkını garanti eder. Genel Yorumu göre, Taraf Devletler, kamuoyunu ilgilendiren bilgileri proaktif olarak paylaşmalı ve bu bilgilere erişimi "kolay, anında, etkili ve pratik" hale getirmelidir. Ayrıca, bilgi edinme hakkı başvurularından alınacak ücretler sınırlı olmalı, reddedilen talepler gerekçelendirilmeli ve itiraz mekanizmaları oluşturulmalıdır¹.

BM İnsan Hakları Komitesi'nin *Toktakunov/Kırgızistan* kararına göre,² bilgi edinme hakkına getirilen istisnalar yalnızca UMSHS'nin 19. maddesinin 3. paragrafıyla sınırlıdır ve bilgi talep eden ile doğrudan bir ilgi ya da talep edenden herhangi bir açıklama beklenmeden sağlanmalıdır. Bilgi edinme hakkı, ifade özgürlüğünün yanı sıra su hakkı,³ sağlık hakkı,⁴ eğitim hakkı⁵ gibi sosyal ve ekonomik haklarla da ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, kirlilik,⁶ iklim değişikliği,⁷ engellilik⁸ ve göçmen hakları⁹ gibi alanlarda da uluslararası antlaşmalarda yer almaktadır. Yolsuzluğa karşı BM Sözleşmesi'nin 13. maddesi ise Taraf Devletlerin kamunun

¹ **BM İnsan Hakları Komitesi**, "Genel Yorum No. 34 Madde 19: Düşünce ve ifade özgürlüğü", (2011) <http://www.refworld.org/pdfid/4ed34b562.pdf> (e.t. 5/11/2025).

² *Toktakunov/Kırgızistan*, İletişim No. 1470/2006, 21/4/2011.

³ **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi**, Genel Yorum 15: Su Hakkı (2002).

⁴ **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi**, Genel Yorum No. 14 (2000), Ulaşılabilir en yüksek sağlık standartlarına erişim hakkı (Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin 12. maddesi); **BM İnsan Hakları Konseyi**, Özel Raportörün herkesin ulaşılabilir en yüksek fiziki ve zihinsel sağlık standartlarına erişim hakkına sahip olması ile ilgili raporu, Japonya misyonu, A/HRC/23/41/Add.3, 31/7/2013; Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi Genel Tavsiyesi No. 24: Sözleşmenin 12. maddesi (Kadın ve Sağlık) (1999).

⁵ **Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi**, Genel Yorum No. 13 Eğitim hakkı (Sözleşme'nin 13. maddesi) 1999.

⁶ Kalıcı Organik Kirleticiler Konusunda Stockholm Sözleşmesi; Minamata Cıva Sözleşmesi, 2014.

⁷ Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi, 1992.

⁸ Engelli Kişilerin Hakları Sözleşmesi.

⁹ Tüm Göçmen İşçiler ve Ailelerinin Haklarının korunması ile ilgili Uluslararası Sözleşme.

etkili bir şekilde bilgi edinme hakkını garanti altına almasını ve belge sızdırma konusunda koruyucu düzenlemeler yapmasını gerektirmektedir¹⁰.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM”) nezdinde ise uzun yıllar bilgi edinme hakkının Sözleşme’nin 10. Maddesi kapsamında olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Mahkemenin bazı bölümleri tarafından bilgi edinme hakkı ile ilintili başvurularda bu hak ifade özgürlüğü bağlamında 10. Madde kapsamında daha geniş yorumlanmaya başlanmış ve bu suretle de bilgiye erişim hakkını tanımaya doğru gidilmiştir¹¹. Bu bağlamda, içtihat farklılığını önlemek için İkinci Bölüm *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* başvurusunda Büyük Daire lehine yargılama yetkisinden el çekmiş ve bilgi edinme hakkı konusu Büyük Daire tarafından değerlendirilmiştir¹². AİHM, Sözleşmenin 10. maddesinin; bireye bir kamu otoritesi tarafından tutulan bilgilere erişim hakkı vermediği veya devlete bu bilgileri bireye verme yükümlülüğü getirmediği şeklindeki genel kanaatini, önceki kararları ile uyumlu olarak devam ettirirken, kesin hüküm niteliği kazanmış bir yargı kararına bağlı olarak bilginin açıklanması gereken hâller veya bilgiye erişimin sağlanmasının kişinin düşüncesini açıklaması hakkını kullanmasının bir aracı olduğu hallerde yeni bir yaklaşım benimsemiş ve bu tür hallerde Sözleşmenin 10. Maddesi kapsamında böyle bir yükümlülüğün doğabileceğini tespit etmiştir¹³. Mahkemeye göre, bilgiye erişimin engellenmesinin başvuranın ifade özgürlüğü hakkına bir müdahale teşkil edip etmediği ve ne ölçüde müdahale teşkil ettiği, her bir davada ve davanın kendine özgü koşulları ışığında değerlendirilmelidir. Böyle bir hakkın kapsamını daha iyi tanımlamak için Mahkeme dört eşik kriter belirlemiştir. Bu kriterler i) Bilgi talebinin amacı, ii) Araştırılan bilgilerin niteliği, iii) Başvuranın rolü iv) Talep edilen bilgilerin kullanılabilirliği

¹⁰ UNCAC, 2003.

¹¹ Bkz. AİHM, *Sdružení Jihočeské Matky v. Çek Cumhuriyeti*, no. 19101/03, 10/7/2006; AİHM, *Társaság a Szabadságjogokért v. Macaristan*, no. 37374/05, 14/4/2009; AİHM, *Kenedi v. Macaristan*, no. 31475/05, 26/5/2009; AİHM, *Frăsilă ve Ciocîrlan v. Romanya*, no. 25329/03, 10/5/2012; AİHM, *Youth Initiative for Human Rights v. Sırbistan*, no. 48135/06, 25/6/2013; AİHM, *Roşianu v. Romanya*, no. 27329/06, 24/6/2014; AİHM, *Guseva v. Bulgaristan*, no. 6987/07, 17/2/2015

¹² AİHM, *Magyar Helsinki Bizottság v. Macaristan* [BD], no. 18030/11, 8/11/2016.

¹³ AİHM, *Magyar Helsinki Bizottság v. Macaristan* [BD] no. 18030/11, 8/11/2016, § 156.

şeklindedir¹⁴. Anayasa Mahkemesi de Yaman Akdeniz (2) kararı ile AİHM'in *Magyar Helsinki Bizottság* kararını ve o kararda belirlediği kriterleri benimsemiştir¹⁵.

Aşağıda detaylandırılacağı üzere, Türkiye'de bilgi edinme hakkı, 4982 sayılı Kanun'un Nisan 2004'te yürürlüğe girmesiyle tanınmış, 2010 değişikliğiyle Anayasa'nın 74. Maddesi kapsamında güvence altına alınmıştır. Ancak, bu hakkın uygulanmasındaki 20 yıllık süreç, siyasi konjonktür ve bürokratik engellerle şekillenmiş; uluslararası standartlarla uyum sınırlı kalmıştır. Bu makale, bilgi edinme hakkının teorik çerçevesini, yasal düzenlemelerini ve pratikteki uygulamalarını inceleyerek, Türkiye'de şeffaflık ilkesinin ne ölçüde hayata geçtiğini sorgulamayı amaçlamaktadır.

I. Bilgi Edinme Hakkının Türkiye'deki Tarihçesi

29.11.2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 58. Hükümet Programında, *“Bilgi edinme hakkı toplumun tüm kesimlerinde yaygınlaştırılacak, bu amaçla Vatandaşın Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çıkarılacak”* ve *“yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılarak kamu hizmetleri halka duyurulacak, yönetimde şeffaflık sağlanacak”* ifadelerine yer verilmiştir¹⁶. Yaklaşık yedi ay sonra, 25.06.2003'te Bilgi Edinme Hakkı Kanun Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuş ve Avrupa Birliği Uyum ile Adalet Komisyonlarında görüşülmüştür.

Hızlı bir değerlendirme sürecinin ardından, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, *“demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan eşitlik, tarafsızlık ve açıklık ilkelerine uygun olarak kişilerin bilgi edinme hakkını kullanmalarına ilişkin esas ve usulleri düzenlemek”* amacıyla 09.10.2003'te TBMM'de oybirliğiyle kabul edilmiştir¹⁷. Dönemin Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Mehmet Ali Şahin, Meclis'te yaptığı konuşmada, *“Hükümet olarak icraatlarımız her türlü denetime açık; vatandaşlarımız bizi denetleyebilir. Denetlenebilen toplumlarda demokrasi gelişir, devlet-millet kaynaşması tam anlamıyla gerçekleşir. Bu yasal düzenleme, Türkiye'de*

¹⁴ AİHM, *Magyar Helsinki Bizottság v. Macaristan*, no. 18030/11, 8/11/2016, § 158-170. Aynı ilkeler, AİHM tarafından 4982 Sayılı Bilgi Edinme Kanunu kapsamında yapılan bir başvuruda da uygulanmıştır: AİHM, *Cangı v. Türkiye*, no. 24973/15, 29/1/2019, § 31.

¹⁵ AYM; *Yaman Akdeniz (2)* [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, RG T:14/4/2023, Sayı: 32163.

¹⁶ Resmi Gazete, Sayı: 24951, 29/11/2002.

¹⁷ Kullanılan oy sayısı: 237. Kabul oy sayısı: 237

demokratik süreci hızlandıracak ve açıklık-şeffaflık esas, sır-gizlilik istisna haline gelecektir” demiştir¹⁸.

Kanun, 24.10.2003'te Resmi Gazete'de yayımlanmış¹⁹ ve altı ay sonra, 24.04.2004'te yürürlüğe girmiştir. Ardından, 27.04.2004'te Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik Resmi Gazete'de yayımlanmıştır²⁰. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun ilk üyeleri 27.05.2004'te belirlenmiş ve Kurul, Kanun kapsamındaki faaliyetlerine başlamıştır.

4982 sayılı Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte anayasal güvence altında olmayan bilgi edinme hakkı, 12.09.2010 Anayasa değişikliğiyle Anayasa'nın 74. Maddesinin dördüncü fıkrasına, “*Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir*” hükmü eklenerek anayasal koruma altına alınmıştır²¹. Anayasa Mahkemesi'ne göre, bilgi edinme hakkı, yönetilenlerin yönetenleri denetleyebilmesi ve hukukun üstünlüğünün sağlanması için önemli bir araçtır. Demokratik hukuk devletinde vazgeçilmez bir hak olan bilgi edinme, devletin demokratik niteliğini güçlendirir ve bireyin temel haklarını korur. Bu hakkın sınırlandırılmasına ilişkin düzenlemeler, Anayasa'nın 13. maddesindeki güvencelere ve ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır²².

II. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu: Yasal Çerçeve ve Uygulama

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, vatandaşların kamu kurum ve kuruluşlarından her türlü bilgi ve belge talep etme ve edinme hakkını düzenler. Bu bölümde, yasanın temel ilkeleri, açıklanacaktır.

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 2. maddesi, Kanun'un kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanacağını düzenler. İlgili Yönetmelik'in 2. maddesi ise bu kapsamı genişleterek, merkezi idareye bağlı kamu idareleri ve bunların bağlı, ilgili veya ilişkili kuruluşları, köyler hariç

¹⁸ **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, Tutanak Özeti, 5 inci Birleşim, 9/10/2003.

¹⁹ Bilgi Edinme Kanunu T: 9/10/2003, No: 4982; RG T: 24/10/2003, Sayı: 25269.

²⁰ Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik T:19/4/2004, No: 2004/7189; RG T: 27/4/2004, Sayı: 25445.

²¹ Ek fıkra: 12/9/2010-5982/8 md.

²² AYM; E: 2013/114, K: 2014/184, KT: 4/12/2014, RG T:16/7/2015, Sayı: 29418, para 37.

mahalli idareler ve birlikleri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, üniversiteler ile kamu tüzel kişiliğine haiz enstitüler, teşebbüsler, fonlar ve diğer kuruluşların yanı sıra kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını da kapsar. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, idare hukuku doktrininde kabul edilen “yasayla kurulma, kamu gücü kullanma ve ayrıcalıklardan yararlanma” niteliklerini göz önünde bulundurarak, Türkiye Vakıflar Bankası, Türkiye Halk Bankası, Ziraat Bankası, Türk Hava Kurumu,²³ Ordu Yardımlaşma Kurumu, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası ile Türkiye Futbol Federasyonu²⁴ gibi kuruluşları Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun kapsamında kabul etmektedir²⁵.

Kanun’un 2. maddesine 12.07.2013’te 6495 sayılı Kanun’un 33. maddesi ile eklenen, “*Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi Başkanlığı tarafından uygulanan sınavlara ait soru ve cevaplar bu Kanun kapsamı dışındadır*” hükmü, Anayasa Mahkemesi’nin 4 Aralık 2014 tarihli kararıyla iptal edilmiştir²⁶. Mahkeme, bu düzenlemenin Anayasa’nın 74. Maddesinde güvence altına alınan bilgi edinme hakkını sınırladığını ve ÖSYM sınavlarına ait soru-cevaplara erişimi engellediğini belirtmiştir. Kararda, sınav sorularının ölçme kalitesini koruma amacıyla yeniden kullanımı için kamu yararı bulunduğu ifade edilse de bireylerin eğitim veya iş hayatlarını etkileyen bu sınavların doğruluğunu denetleme ve hak arama özgürlüğü için soru-cevaplara erişim hakkının da kamu yararı taşıdığı vurgulanmıştır. Mahkeme, bu kısıtlamanın Anayasa’nın 2., 13., 36. ve 74. maddelerine aykırı olduğunu, kamu yararı ile bilgi edinme hakkı arasındaki dengenin sağlanamadığını ve ölçüsüz bir sınırlama oluşturduğunu karara bağlamıştır.

7145 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 25.07.2018’de kabul edilmiş ve 31.07.2018’de Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

²³ BEDK Karar No. 2005/462.

²⁴ BEDK Karar No. 2006/1023: Türkiye Futbol Federasyonun 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunun 2. maddesinin “Bu Kanun; kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinde uygulanır” hükmünde belirtilen kamu kurum ve kuruluşları kapsamı dışında değerlendirilebilmesine olanak bulunmadığına karar verilmiştir. Ayrıca bkz. Ankara 16. İdare Mahkemesi, E: 2007/247, K: 2009/493, T: 16/11/2009.

²⁵ **Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu**, BEDK Kararları Işığında Açıklamalı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu Yayınları, No. 4/4/2015, s. 13.

²⁶ AYM; E: 2013/114, K: 2014/184, KT: 4/12/2014, RG T:16/7/2015, Sayı: 29418. Engin YILDIRIM, Celal Mümtaz AKINCI ve Muammer TOPAL bu görüşe katılmamışlardır. Fakat, karşı oy gerekçesi yayınlanmamıştır.

Kanun'un 10. maddesiyle, 2937 sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu'nun 30. maddesine eklenen hükümlerle, Millî İstihbarat Teşkilatı ("MİT"), 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamı dışına çıkarılmıştır. Bu düzenleme, MİT'in görev ve faaliyetlerine ilişkin tüm bilgi ve belgelerin, herhangi bir istisna olmaksızın bilgi edinme hakkından muaf tutulmasını öngörmekte olup, istihbarat faaliyetlerinin gizliliğini koruma amacıyla getirilmiştir. MİT'in kapsam dışı bırakılması, bireylerin MİT bünyesindeki kişisel verilere erişim imkânını tamamen ortadan kaldırmıştır.

Anayasa Mahkemesi, söz konusu düzenlemenin iptali talebini inceleyerek, 30.06.2022 tarihli kararıyla hükmü Anayasa'nın 13., 20. ve 74. maddelerine aykırı bulmuştur²⁷. Dava dilekçesinde, kuralın bilgi edinme hakkını ölçüsüzce sınırladığı, kişisel verilerin korunmasını isteme hakkını ihlal ettiği, hukuk güvenliği ve hukuk devleti ilkelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür. Mahkeme, bilgi edinme hakkının yönetilenlerin yönetenleri denetleme aracı olduğunu vurgulayarak, kuralın millî güvenlik amacıyla getirilmesine rağmen, istihbarat niteliğinde olmayan veya kişilerin çalışma hayatını etkileyen bilgiler için bile erişimi kategorik olarak engellediğini belirtmiştir. Ayrıca, 4982 sayılı Kanun'un mevcut istisnalarının (örneğin devlet sırrı ve istihbarat maddeleri) yeterli olduğu, yeni düzenlemenin bu istisnaları aşarak orantısız bir sınırlama yarattığı değerlendirilmiştir. Mahkeme, kamu yararı ile bireysel haklar arasındaki dengenin bozulduğunu ve sınırlamanın zorunlu toplumsal ihtiyaçtan kaynaklanmadığını gerekçe göstererek iptal kararı vermiştir²⁸.

Kanun'un 4. maddesi, herkesin bilgi edinme hakkına sahip olduğunu düzenlemektedir. Türk vatandaşları için bu hak, herhangi bir ilgililik şartı aranmaksızın kullanılabilir; dolayısıyla talep edilen bilginin talep edenle doğrudan ilgili olması şartı aranmaz. Ancak, Türkiye'de ikamet eden yabancılar ve faaliyet gösteren yabancı tüzel kişiler, karşılıklılık ilkesi çerçevesinde ve yalnızca kendileriyle veya faaliyet alanlarıyla ilgili bilgilerle sınırlı olarak bu haktan yararlanabilir. Kanun'un 3. maddesi, "bilgi"yi kurumların kayıtlarındaki her türlü

²⁷ AYM; E: 2018/137, K: 2022/86, KT: 30/6/2022, RG T:12/1/2023, Sayı:32071.

²⁸ Kararda, karşı oy kullanan üyeler, MİT'in millî güvenlikteki rolünü dikkate alarak, istihbarî bilgilerin paylaşılmasının kurumun fonksiyonunu zedeleyeceğini ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarının benzer kısıtlamalara izin verdiğini savunmuşlardır. Ancak çoğunluk görüşü, iptalin bilgi edinme hakkının demokratik hukuk devletindeki vazgeçilmez niteliğini koruduğunu vurgulamıştır.

veriyi, “belge”yi ise yazılı, basılı, elektronik veya diğer formatlardaki bilgi taşıyıcılarını tanımlar. “Bilgi veya belgeye erişim” ise, kopya verilmesi ya da aslının incelenmesiyle mümkün kılınır. Kamu kurumları, yasada yer alan istisnalar dışında, ellerindeki tüm bilgileri etkin, süratli ve doğru bir şekilde sunmakla yükümlüdür.

Başvurular, 12. maddede belirtildiği üzere yazılı veya elektronik ortamda cevaplandırılır; reddedilirse gerekçe ve itiraz yolları bildirilir. Bilgi veya belgeye erişim, Kanun’un 11. maddesine göre 15 iş günü içinde sağlanır; karmaşık durumlarda süre 30 iş gününe uzatılabilir ve bu durum başvuru sahibine bildirilir. Kanun’un 7. maddesi, taleplerin kurumların mevcut bilgilerine dayanması gerektiğini belirtir; ayrı ve özel çalışma sonucunda oluşturulabilecek türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvuruların ise reddedilebileceğini belirtmektedir. Ancak, bu usuli istisna, kamu kurum ve kuruluşlarının “ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken” bilgi ve belgeler için oluşturulmamıştır. Ancak, aşağıda da değerlendirileceği üzere, bu maddenin idari ve usuli bir engel olarak kullanılması, Anayasa’nın 13. maddesindeki ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil edebilir.

Bilgi edinme hakkının sınırları Yasanın dördüncü bölümünde sıralanmıştır. Yasada yer alan 13 sınırlama arasında devlet sırrı, ekonomik çıkarlar, istihbarat, soruşturma ve özel hayatın gizliliği gibi konular yer alır. Ret kararlarına karşı, başvuru sahipleri Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu’na 15 gün içinde itiraz edebilir, Kamu Denetçiliği Kurumuna şikayette bulunabilir veya doğrudan idari yargı yoluna başvurabilir.

Yasal çerçevenin temel unsurları ve istisnaları bu şekilde özetlendikten sonra, Yasanın pratikte nasıl işlediğini anlamak için uygulamaya ilişkin verilere yönelmek gerekmektedir. Özellikle, 2004-2024 dönemi başvuru istatistikleri, bilgi edinme hakkının kullanımındaki eğilimleri ve şeffaflık sorunlarını açığa çıkartmakta, bu veriler üzerinden sır ve gizliliğin egemen olduğu bir sistemin nasıl sürdürüldüğü değerlendirilecektir.

III. 20 Yıllık Başvuru İstatistikleri ve Şeffaflık Sorunu

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 2004-2024 arası 20 yıllık kullanım istatistikleri incelendiğinde, özellikle batı ülkelerine oranla Türkiye’deki bilgi edinme hakkı başvuru ve talep sayılarının çok yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 2004 yılında Türkiye

genelinde toplam 395.557 bilgi edinme hakkı başvurusu yapılmışken ve Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından 2004 istatistikleri değerlendirilirken “kanunun uygulanmasının ilk yılında ortaya çıkan bilgi edinme başvuru sayısının fazla olmasının ise geçici bir nitelik gösterdiği ve Kanunun uygulanma sürecinde zamanla azalacağı” düşünülmüşse dahi başvuru sayılarının düşmesinden ziyade bu önemli hakkın kullanımında çok ciddi artış olduğu gözlemlenmektedir. 2005 yılında toplam başvurular neredeyse ikiye katlanmış ve 626.789 başvuru yapılmıştır. Toplam başvuru sayıları 2008 yılında bir milyonu aşmış, 2011 yılında ise 1.423.636 başvuru yapılmıştır. 2012 yılında ise 2 milyon rakamına ulaşılmış, 2013 içinde 2.784.444 başvuru yapılmış ve 2014 içinde 3.298.465 başvuru ile 3 milyon sınırı da aşılmıştır. 2015 de ise başvuru istatistiklerinde ciddi bir düşüş yaşanmış ve toplam 1.190.325 başvuru yapılmıştır. Bu %63,9 oranındaki düşüşün sebebi yıllık raporlarda açıklanmazken, çarpıcı düşüşün Milli Eğitim Bakanlığı’na yapılan başvurulardaki ciddi azalmadan kaynaklandığı dikkat çekmektedir. 2014 yılında Milli Eğitim Bakanlığı’na toplam 1.666.910 başvuru yapılmışken 2015 de ise Bakanlığa toplam 38.468 başvuru yapıldığı açıklanmıştır. 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında bilgi edinme hakkı başvurularında tekrar artış gözlemlenmiş, 2017 içinde toplam 1.806.958 bilgi edinme hakkı başvurusu yapılmıştır. Genel toplamda ise 2004-2024 arasında Türkiye genelinde 34.149.631 bilgi edinme hakkı başvurusu yapılmıştır.

2004-2024 yılları arasında yapılan 34.149.631 bilgi edinme hakkı başvurusunun yaklaşık %84,86’sı olan 28.981.082 başvuru resmi istatistiklere göre kabul edilmiştir. Toplam 2.068.272 başvuru (%6,06) kısmen kabul edilmiş, 164.079 başvuru (%0,48) ise “gizli belgeler” ayrılarak kısmen yanıtlanmıştır. Ret istatistiklerine bakıldığında, başvuruların %7,25’ine denk gelen 2.478.901’i reddedilmiştir. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik’in 44(c) maddesi, reddedilen başvuruların gerekçelerinin dağılımına ilişkin istatistiklerin toplanmasını ve yayımlanmasını zorunlu kılrsa da, 20 yıllık süreçte yıllık raporlarda bu bilgilere yer verilmemiştir. Dolayısıyla, ret gerekçelerinin dağılımı ve oranları bilinmemektedir.

Yıl	BEH başvuru toplam	KABUL	Kısmen KABUL	Gizli Aynılarak	RET	BEDK İtiraz	Yargıya İtiraz
2004	395.557	347.959	13.648	3.571	20.474	0	0
2005	626.789	542.364	21.712	2.564	54.234	1.120	311
2006	864.616	746.999	38.092	3.255	69.199	1.164	539
2007	939.920	751.089	108.530	8.151	70.378	1.119	554
2008	1.099.133	947.428	51.730	5.424	81.466	1.305	424
2009	1.091.589	947.637	53.300	3.504	84.723	1.229	745
2010	1.353.620	1.098.870	75.925	8.427	89.749	1.731	716
2011	1.423.636	1.244.995	86.507	4.606	87.500	1.569	720
2012	2.092.463	1.924.603	79.014	6.032	82.814	1.860	840
2013	2.784.444	2.583.506	101.814	4.826	94.298	2.047	603
2014	3.298.465	3.118.864	71.904	8.471	99.166	2.690	746
2015	1.190.325	1.019.466	81.994	4.750	84.115	2.109	622
2016	1.552.721	1.308.105	111.930	6.924	125.761	1.727	778
2017	1.806.958	1.439.254	114.854	15.872	115.941	2.020	797
2018	1.733.779	1.428.357	136.339	35.875	133.208	1.159	783
2019	1.435.025	1.235.914	96.575	10.119	92.417	1.033	796
2020	2.043.467	1.723.379	166.978	9.170	143.943	1.140	2.628
2021	2.221.960	1.627.634	150.256	7.675	221.043	1.314	1.306
2022	1.882.603	1.435.082	212.603	4.834	230.084	1.905	844
2023	2.258.624	1.948.402	137.585	3.765	168.872	1.685	1.223
2024	2.053.937	1.561.175	156.982	6.264	329.516	2.369	1.374
Toplam	34.149.631	28.981.082	2.068.272	164.079	2.478.901	32.295	17.349

Şekil I: Bilgi Edinme Hakkı İstatistikleri: 2004-2024

Bu istatistikler, Türkiye’de bilgi edinme hakkının uygulanmasında şeffaflık ilkesinin ne ölçüde benimsendiğini ortaya koymaktadır. Yüksek kabul oranı (%84,86), vatandaşların bilgi taleplerine erişimde belirli bir başarı sağlandığını gösterse de, ret gerekçelerine dair istatistiklerin yayımlanmaması, kamu kurumlarında bilgi edinme hakkına yönelik uygulamaların şeffaflık yönünden sorunlu olduğunu da göstermektedir. Kaldı ki her yıl Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından aynı formatta hazırlanan ve iki sayfayı geçmeyen değerlendirme özetlerinde, kabul edilen veya reddedilen başvuruların içeriğine dair bir değerlendirme yer almamaktadır. Örneğin, 2024 raporunda sadece toplam başvuru sayılarını, kabul/ret oranlarını, geçmiş yıllarla karşılaştırmaları ve BEDK’ya yapılan itirazların genel kırımını içeren istatistikler sunulmakta, başvuruların niteliği, ret gerekçeleri veya içeriklerine ilişkin herhangi bir detaylı analiz yer almamaktadır²⁹.

²⁹ Bkz. **TBMM Başkanlığı**, “Bilgi Edinme Hakkının Kullanılması Bakımından 2024 Yılına İlişkin Değerlendirme”, https://cdn.tbmm.gov.tr/TbmmWeb/Pdf/Bilgi_Edinme_Kurul_Rapor/2024_Kamuoyuna-aciklama-Degerlendirme.pdf (e.t. 5/11/2025).

Bir taraftan kabul oranının şaşırtıcı derecede yüksek olması, bir diğer taraftan Yönetmelik'in 44(c) maddesine³⁰ aykırı olarak ret gerekçelerinin açıklanmaması, kamuoyunun reddedilen taleplerin meşruiyetini değerlendirmesini zorlaştırmakta ve bürokratik süreçlerin keyfi bir şekilde işletildiği algısını güçlendirmektedir. Ayrıca, “gizli belgeler” gerekçesiyle kısmen ve ayıklanarak yanıtlanan 164.079 başvurunun içeriğine dair belirsizlik, devlet sırrı veya özel hayatın gizliliği gibi istisnaların geniş yorumlanabileceğini düşündürmektedir.

Bu sorunlar, yalnızca yıllık bazda yayınlanan istatistiklerle sınırlı değildir. 4982 sayılı Kanun'un uygulanmasından sorumlu Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu (“BEDK”) nezdinde de ciddi bir şeffaflık sorunu bulunmaktadır. Son 20 yılda (2004-2024) Kurula yapılan itirazlarla ilgili istatistikler incelendiğinde görüleceği üzere, Kurul'a toplam 32.295 itiraz başvurusu yapılmış, ancak bunlardan yalnızca 5.851 tanesi kabul edilmiştir. %18,11 oranındaki bu kabul oranı oldukça düşüktür. Öte yandan, 13.551 başvuru esastan, 1.456 başvuru da usulden olmak üzere toplam 15.007 başvuru (%46,46) reddedilmiştir. BEDK web sitesinde ise 20 yıllık süreçte sadece 64 karar yayımlanmış ve bu kararlar 2019-2022 yıllarından seçilmiş sınırlı örnekleri içermektedir.³¹ Bunlara ek olarak, bu makalenin yazarı tarafından 2008 yılı içinde yapılan bir dizi bilgi edinme hakkı başvurusu sonucu Kurul'dan elde edilen ve 07.06.2004 – 09.11.2005 tarihleri arasında yapılan 75 toplantıda alınan 757 karar BilgiEdinmeHakki.Org web sitesi tarafından yayımlanmış ve halen de yayınlanmaktadır³². Bu eski dönem kararlara, akademik çalışmalarda yer verilmekte ve hatta Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından da atıf yapılmaktadır. Bir başka deyişle, BilgiEdinmeHakki.Org web sitesi tarafından halen BEDK

³⁰ Bilgi Edinme Hakkı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Esas ve Usuller Hakkında Yönetmelik T:19/4/2004, No: 2004/7189; RG T: 27/4/2004, Sayı: 25445, madde 44 (Rapor düzenlenmesi): “Kurum ve kuruluşlar, bir önceki yıla ait olmak üzere; a) Kendilerine yapılan bilgi edinme başvurularının sayısını, b) Olumlu cevaplanarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını, c) Reddedilen başvuru sayısı ve bunların dağılımını gösterir istatistik bilgileri, d) Gizli ya da sır niteliğindeki bilgiler çıkarılarak ya da bu nitelikteki bilgiler ayrılarak bilgi veya belgelere erişim sağlanan başvuru sayısını, e) Başvurunun reddedilmesi üzerine itiraz edilen başvuru sayısı ile bunların sonuçlarını, gösterir bir rapor hazırlayarak, bu raporları her yıl Şubat ayının sonuna kadar Bilgi Edinme Değerlendirme Kuruluna gönderirler”.

³¹ Bkz. BEDK web sitesi, <https://bedk.adalet.gov.tr/SayfaDetay/kararlar13072021121109>. Ayrıca bkz. **Anadolu Ajansı**, “Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu yaklaşık 5 yılda 9 binin üzerinde başvuruyu karara bağladı,” 12/9/2024, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/bilgi-edinme-degerlendirme-kurulu-yaklasik-5-yilda-9-binin-uzerinde-basvuruyu-karara-bagladi/3328222> (e.t. 5/11/2025).

³² BilgiEdinmeHakki.Org, BEDK Kararları: 07.06.2004 – 09.11.2005, https://www.bilgiedinmehakki.org/doc/BEDK_kararlar.pdf.

web sitesinde yayınlanan Kurul kararlarından daha fazlası yer almaktadır. Son olarak, 20 yıl içinde yargıya intikal eden 17.349 dava hakkında yıllık raporlarda veya BEDK web sitesinde herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

BEDK	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	TOTAL
BEDK'ya İtiraz	0	1.120	1.164	1.119	1.305	1.229	1.731	1.569	1.860	2.047	2.690	2.109	1.727	2.020	1.159	1.033	1.140	1.314	1.905	1.685	2.369	32.295
Kabul	0	0	0	0	397	382	422	431	484	526	1.098	445	290	285	147	35		181	243	156	329	5.851
Usulden Kabul	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0			4			8
Kısmen Kabul	0	0	0	0	203	241	314	275	330	382	428	257	170	133	74	7		222	263	242	262	3.803
Ret	0	0	0	0	542	449	671	726	956	1.059	1.095	1.323	1.239	1.534	563	110		610	716	705	1.253	13.551
Usulden Ret	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		321	391	344	400	1.456
Karar Yok	0	0	0	0	88	74	110	72	38	25	18	13	3	9	0	0		0	0	0	0	450
İncelemeye Alma Kararı	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		52	63	33	31	179
Eksik/Mükerrer	0	0	0	0	63	44	73	63	43	44	16	44	0	51	12	47		0		264		764
Kurum Görüşleri	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	0	0	8	3	0		0			73	93
Bir sonraki yıl	0	0	0	0	12	39	5	2	9	2	11	6	25	0	0	821	0	0	0	0	0	932

Şekil II: Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu İstatistikleri: 2004-2024

Dolayısıyla, göstermelik olarak sunulan istatistiklerin ve yıllık raporlardaki şablon açıklamaların yetersizliği bir yana, ret gerekçesi raporlama sisteminin hiçbir zaman oluşturulmaması, Yönetmelikte yer alan açık hükme rağmen bu verilerin toplanmaması ve gizlenmesi, üstelik BEDK tarafından binlerce kararın yayınlanmaması, Türkiye’de bilgi edinme hakkının etkin kullanımı üzerinde değerlendirme ve araştırma yapmayı da zorlaştırmaktadır. Bu durum, makalenin ana argümanı olan “sır ve gizliliğin esas, şeffaflığın istisna olduğu” tezini destekler niteliktedir ve bilgi edinme hakkının etkinliğini artırmak için daha fazla şeffaflığa olan ihtiyacı açıkça ortaya koymaktadır.

IV. Siyasi Konjonktür ve Bürokratik Engeller

Yasanın yürürlüğe girdiği 2004 yılından bu yana, Türkiye’nin siyasi ortamındaki değişimler, bilgi edinme hakkının uygulanmasını doğrudan etkilemiştir. Özellikle 4982 sayılı Kanunda açıkça belirtilmeyen usuli engeller, bilgi edinme sürecini zorlaştıran temel unsurlardan biri haline gelmiştir. Özellikle 4982 sayılı Kanun’un 7. maddesi, Yasanın dördüncü bölümünde yer alan istisnalardan bir tanesi olmamakla birlikte, kamu kurum ve kuruluşları tarafından sıklıkla kullanılan bir “usuli ret” uygulamasına dönüşmüştür.

İstenecek bilgi veya belgenin niteliği başlıklı 7. madde, bilgi edinme hakkı başvurularının, başvuru alan kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olması gerektiğini açıkça hüküm altına almıştır. Bu maddenin ikinci fıkrasında ise, bilgi edinme hakkı başvurusu yapılan kurum ve kuruluşların, “*ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek*

türden bir bilgi veya belge için yapılacak başvurulara” olumsuz cevap verebileceği belirtilmiştir. Fakat, özellikle son yıllarda, kamu kurum ve kuruluşları, görevleri gereği ellerinde bulunan mevcut verilerin derlenmesi gibi rutin işlemleri “özel çalışma” olarak nitelendirerek, bilgi edinme hakkı başvurularını sıklıkla reddetmektedir. Fakat, 4982 sayılı Kanun’un 7. maddesinin ikinci fıkrası kamu kurum ve kuruluşları için bir “koruma kalkanı” olarak öngörülmemiştir. Şöyle ki, kamu kurum ve kuruluşlarında bulunan bilgi veya belgeler ancak şu şekilde kategorize edilebilir:

- i. Ellerde bulunan bilgi veya belgeler (madde 7/1)
- ii. Görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgeler (madde 7/1)
- iii. Ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bilgi veya belgeler (madde 7/2)

Bu bağlamda (i) ve (ii) kategorilerinde yer alacak bilgi ve belgeler ancak 4982 sayılı Kanun’un dördüncü bölümünde yer alan Devlet sırrına ilişkin bilgi veya belgeler veya Ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler gibi sınırlamalara istinaden reddedilebilir. 7/2 maddesinde yer alan bilgi ve belgeler ise talep edildiği şekilde olmayan veya bulunmayan, ancak ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz neticesinde oluşturulabilecek türden bilgi veya belgelere işaret etmektedir. Dolayısıyla, düzenli bir şekilde görevi gereği kamu kurum ve kuruluşlarının elinde bulunan, tasnifi mümkün olan veya oluşturulmasında idareye herhangi bir külfet yaratmayan, kamuoyunu yakından ilgilendiren veya açıklanmasında kamu yararı bulunan bilgi ve belgeler için 7/2 maddesinde yer alan hüküm oluşturulmamıştır. Kaldı ki, 7/2 maddesinde yer alan ölçütün Anayasa’nın 13. maddesiyle uyumlu olabilmesi için hakkın özüne dokunmaması, demokratik toplumda zorunlu olması ve ölçülü olması gerekir. Keyfi kısıtlamaların bu ölçütleri taşımayacağı ve hakkın özüne dokunarak anlamsız hale getireceği ise ortadır.

İlgili içtihat da aslında bu yöndedir. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu (“BEDK”), 2007 tarihli bir kararında,³³ 4982 sayılı Kanunun 7. maddesinde zikredilen hükmün “ancak kurum tarafından özel bir çalışma, araştırma inceleme ya da analiz sonucunda oluşturulabilecek

³³ BEDK, Karar No: 2007/49, 24/1/2007.

bilgiler bakımından” geçerli olduğunu belirtmiştir. Kurul’a göre, “halihazırda kurum kayıtlarında mevcut bulunan bilgilerin talep edilmesi durumunda bu madde hükmünün uygulanma olanağı bulunmadığına, buna karşın istenen bu bilgilerin derlenmesinin özel bir çalışma yapılmasını gerektireceği kabul edilebilse dahi bu durumda söz konusu bilgilerin açıklanması ile sağlanan şeffaflığının getireceği kamu yararının, bu bilgilerin derlenmesinin gerektireceği kamu külfetine üstün tutulması gerektiğinin kabulü” gerekir³⁴. Bir başka deyişle, 7/2 maddesinin yalnızca kurum kayıtlarında mevcut olmayan bilgiler için geçerli olduğunun kabulü gerekir.

Kamu Denetçiliği Kurumu da 2016 içinde benzer bir karar vermiştir³⁵. Kurum, tavsiye kararında, bazı kamu kurumlarının “*yasal olarak ellerinde bulunan ve bilgi edinme hakkının kullanımını kolaylaştıracak şekilde tasnif ederek sistematik kullanıma sokmaları gereken bilgi ve belgeleri BEHK’in 7/2’nci maddesini gerekçe göstererek*” vermediklerini tespit ettiğini ve 7/2 maddesinin usuli bir ret gerekçesi olarak kullanıldığının farkında olduğu belirtmiştir. Kamu Denetçiliği Kurumu’nun da vurguladığı üzere “*bu bilgilerin özel olarak düzenlenmemiş olması idarenin sorumluluğundadır. Bu maddeye dayalı olarak başvuruların reddinin mümkün olabilmesi için idarenin bu konuda elinde hiç kayıtlı veri veya belge olmaması gerekir*”³⁶.

İdari yargıda da bu yönde kararlar alındığı aşıkardır. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi bilgi edinme talebinin reddi üzerine açılan bir davada, “istenilen bilgi ve belgelerin Bilgi Edinme Hakkı Kanununda yer alan bilgi ve belgelerden olduğu, bu bilgilerin davalı idarenin elinde mevcut olduğu, davalı idarenin uhdesinde bulunan kayıt ve belgelerin davacı başvurucuya verilmesinden ve bildirilmesinden ibaret olan ameliyenin ayrı ve özel bir çalışma, araştırma ve inceleme gerektirmediği, gerektirse bile davacıya verilmesi gerektiğine” hükmeden idare mahkemesi kararını onamıştır³⁷. Danıştay 10. Dairesi de bir kararında, Milli Eğitim Bakanlığına 4982 sayılı Kanun kapsamında yapılan ve sayısal bilgilerin verilmesi istenen bir başvuruya yönelik istenilen bilgilerin özel bir çalışmayı gerektirdiğinden bahisle

³⁴ BEDK, Karar No: 2007/49, 24/1/2007.

³⁵ Kamu Denetçiliği Kurumu, B. No: 2016/2118, 1/11/2016 tarihli tavsiye kararı.

³⁶ Kamu Denetçiliği Kurumu, B. No: 2016/2118, 1/11/2016 tarihli tavsiye kararı. Ayrıca bkz. Kamu Denetçiliği Kurumu, B. No: 2020/3990, 24/8/2020 tarihli tavsiye kararı.

³⁷ E: 2016/809, K: 2016/1065, KT: 9/3/2016.

reddedilmesi nedeniyle açılan davada, davacı tarafından istenilen verilerin Bakanlığın görevi gereği kayıtlarında hazır halde bulundurması gereken veriler olduğu ve idarece herhangi bir araştırma ve incelemeyi gerektirecek nitelikte olmadığı, bu nedenle söz konusu bilgilerin verilmesi gerektiğine yönelik kararı onamıştır³⁸.

Anayasa Mahkemesi de Genel Kurul nezdinde oybirliğiyle aldığı ve bilgi edinme hakkını ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirdiği kararında,³⁹ talep edilen erişimin engellenmesi kararları ile ilgili istatistiki bilgilerin, talep tarihinde BTK dışında görevli bir otoritede bulunmadığını ve “olağan bir çalışma ile kolayca oluşturulabilecek, filtrelenmesi ve derlenmesi hususunda idareye çok fazla külfet yüklemeyecek türden bilgi taleplerinin ayrı ve özel bir araştırma yapılmasını gerektiren talepler olarak değerlendirilemeyeceği açıktır” demiştir⁴⁰. Dolayısıyla, Anayasa Mahkemesi de talebin ilgili kamu kurumunda bulunan mevcut verilere dayandığını ve 7/2 maddesi kapsamında özel çalışma gerektirmediğini belirtmiştir.

Tüm bu önemli içtihadı rağmen, kamu kurum ve kuruluşları, kamu yararı gözetmeden, 4982 sayılı Kanun’un 7. maddesinin ikinci fıkrasını bir “koruma kalkanı” olarak kullanmaya devam etmektedir. Hatta Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu da, yukarıda bahsi geçen içtihadından farklı kararlar vermektedir. Örneğin, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu’nun 2021/205 sayılı kararına⁴¹ konu başvuruda, bir dernek tarafından bir Emniyet Müdürlüğüne yapılan başvuruda, 2010-2020 yılları arasında ilgili ilçede çocuk trafik kazaları ve nehirde boğulma vakalarına dair istatistiksel veriler (yaş, cinsiyet ve yıllara göre dağılımlar) ile yaralanma ve tedavi verileri talep edilmiştir. İl Emniyet Müdürlüğü, talep edilen bilgilerin “ayrı veya özel bir çalışma” gerektirdiğini belirterek başvuruyu reddetmiştir. BEDK ise, itirazı değerlendirdiği kararında, 7. maddenin birinci fıkrasına atıfla, taleplerin kurumların ellerinde bulunan veya görev gereği olması gereken bilgilere dayanması gerektiğini, ancak ikinci fıkranın, bu tür bilgilerin derlenmesi için özel çalışma gerektirmesi halinde ret hakkını tanıdığını belirtmiştir. Kararda, talep edilen istatistiklerin İl Emniyet Müdürlüğü tarafından ayrı bir çalışma gerektirdiği kabul edilerek, kurumun cevabının Kanun’a uygun ve yerinde

³⁸ Danıştay 10. Dairesi, E: 2009/7460, K: 2010/176, T: 29/1/2010.

³⁹ AYM; *Yaman Akdeniz* (2) [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, RG T:14/4/2023, Sayı: 32163.

⁴⁰ AYM; *Yaman Akdeniz* (2) [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, RG T:14/4/2023, Sayı: 32163, § 70.

⁴¹ Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu, 2021/205 sayılı karar, 3/3/2021.

olduğu sonucuna varılmıştır. BEDK'nın bu kararı, sadece Kurul'un önceki kararlarıyla değil, aynı zamanda Kamu Denetçiliği Kurumu, yargı kararları ve hatta Anayasa Mahkemesi Genel Kurul kararı ile de çelişmektedir. Dolayısıyla, bürokratik engeller sadece kamu kurumları ile de sınırlı değildir ve BEDK da bu hükmü içinde bulunduğumuz siyasi konjonktüre göre keyfi şekilde yorumlayabilmektedir. Özellikle, mevcut verilerin derlenmesinin “özel çalışma” olarak nitelendirilmesi, Anayasa'nın 74. maddesi tarafından koruma altına alınmış olan bilgi edinme hakkının özüne dokunmakta, keyfiyete izin vermektedir.

Aşağıda da aktarılacağı üzere, bilgi edinme hakkının kullanılması önündeki engeller sadece bürokratik ve usuli engellerle sınırlı değildir.

V. Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun 2016/1 Sayılı İlke Kararı

Bilindiği üzere, 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası Olağanüstü Hal (“OHAL”) ilan edilmiş, geniş kapsamlı bir arındırma operasyonu sonucunda binlerce kişi kamu kurumlarından ve meslekten ihraç edilmiştir. Arındırma süreci önceden öngörülmüş kurallara bağlı olarak ve bir soruşturma sonucunda değil, hızla çıkarılan kanun hükmünde kararnameler (“KHK”) yoluyla gerçekleşmiştir. OHAL döneminde toplamda 116.250 kişi bu şekilde kamu hizmetinden ihraç edilmiştir.⁴² İhraç edilenlerin büyük bir kısmı tekrardan kamu görevine dönememiştir.

Bu bağlamda, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu tarafından 04.08.2016 tarihinde 2016/1 sayılı İlke Kararı alınmıştır⁴³. Kurulun bu kararı, OHAL kapsamında çıkarılan KHK'lar ile alınan tedbirler ve bunların uygulanmasına ilişkin iş ve işlemlerle ilgili bilgi edinme başvurularını düzenlemek amacıyla alınmış ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 14. maddesinde belirtilen “Bilgi edinme başvurusuyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine verilen kararları incelemek ve kurumlar için bilgi edinme hakkının kullanımına ilişkin kararlar

⁴² İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP), “21 Temmuz 2016 – 20 Mart 2018 Olağanüstü Hal Uygulamaları Raporu”, 20/4/2018, http://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2018/04/Ola%C4%9Fan%C3%BCst%C3%BC-Hal_17042018.pdf (e.t. 5/11/2025); İnsan Hakları Derneği, “Hüsnü Öndül, OHAL KHK'ları Raporu ve İnsan Hakları Mücadelesine Etkileri”, 1/6/2022, <https://www.ihd.org.tr/wp-content/uploads/2022/06/OHAL-KHKlar%C4%B1-Raporu.pdf> (e.t. 5/11/2025).

⁴³ BEDK, Olağanüstü Hal KHK'ları Kapsamındaki Tedbir ve İşlemlerle İlgili Bilgi Edinme Başvuruları Hakkında 4/8/2016 Tarih Ve 2016/1 Sayılı İlke Kararı.

vermek üzere Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur” hükmüne dayandırılmıştır.

İlke Kararında, öncelikle, OHAL Kararnamelerinin eki listelerde sayılarak kamu görevinden çıkartılan kişiler ile kapatılan kurum ve kuruluşlara ilişkin bilgi ve belgeler hakkındaki bilgi edinme başvurularının 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun idari soruşturmalarla ilgili 19. ve adli soruşturmalarla ilgili 20. maddeleri uyarınca bilgi edinme hakkı kapsamı dışında değerlendirilmesi ve konu ile ilgili uygulamanın bu doğrultuda yapılması gerektiği belirtilmiştir. 19. ve 20. maddeler, devletin emniyeti, milli savunması ve güvenliği ile adli/idari soruşturma süreçlerini kapsayan istisnaları düzenlemekte olup, karar bu istisnalar çerçevesinde başvuruların reddedilmesi gerektiğini ve uygulamanın bu doğrultuda yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Bir diğer taraftan, İlke Kararı, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulu tarafından devletin milli güvenliğine karşı faaliyet yürüttüğü belirlenen yapılara üyelik, mensubiyet, iltisak veya irtibat nedeniyle idari/adli soruşturma başlatılan, açığa alınan veya 667 sayılı KHK’nın 3. ve 4. maddeleri uyarınca kamu görevinden çıkarılan kişilerle ilgili bilgi ve belgelerin talep edilmesi durumunda, 4982 sayılı Kanun’un 19. ve 20. maddeleri gereğince bilgi edinme hakkı kapsamı dışında değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bu kapsamda yürütülen adli ve idari soruşturmalara ilişkin bilgilerin, soruşturmaların hassasiyeti nedeniyle erişime kapalı tutulması gerektiği belirtilmiş; bu doğrultuda uygulamanın şekillendirilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Bu ilke kararı bağlamında da kamudan ihraç edilen kişiler tarafından yapılan tüm bilgi edinme hakkı başvuruları ve idari yargıda açılan davalar reddedilmiştir. Temyiz başvuruları ise Danıştay 10. Dairesi tarafından değerlendirilmiştir. Danıştay 10. Dairesi’nin 08.04.2021 tarihli kararına⁴⁴ konu olayda, 667 sayılı KHK’nın 3/1 maddesi uyarınca meslekten ihraç edilen bir Danıştay tetkik hâkiminin, Hâkimler ve Savcılar Kurulundan (“HSK”) ihraç kararının dayanağı olan tüm bilgi ve belgeleri içeren bilgi edinme hakkı talebi BEDK İlke Kararına istinaden reddedilmiştir. Davacının, bu ret işlemine karşı itirazı da BEDK tarafından

⁴⁴ Danıştay 10. Dairesi, E: 2020/2089, K: 2021/1720, T: 8/4/2021.

reddedilmiştir. Davacı, hem HSK ret işlemini, hem BEDK kararını hem de bu kararın dayanağı olan İlke Kararının iptali talebiyle dava açmıştır.

Davacı, ihraç sürecinde somut bir isnatla karşılaşmadığını, savunma hakkının engellendiğini ve Anayasa'nın 139/2. maddesi ile 2082 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu'nun 71. maddesindeki soruşturma ve savunma alınması zorunluluğuna aykırı işlem tesis edildiğini savunmuştur. Savunma hakkını kullanabilmek için HSK'dan ihraç kararına dayanak belgeleri talep ettiğini belirtmiştir. BEDK'nın ilke kararı ile düzenleme yapma yetkisinin olmadığını, bu durumun yetki gaspı olduğunu ve Anayasa'nın kişisel verilerin korunması ile ilgili 20/3 maddesi ve bilgi edinme hakkı ile ilgili 74. maddesiyle çeliştiğini iddia etmiştir. Davacı, 4982 sayılı Kanun'un 18. maddesinin, istihbari bilgilerin çalışma hayatını ve meslek onurunu etkileyen durumlarda erişime açık olduğunu düzenlediğini, ihraç kararının dayanaklarının bu kapsama girdiğini, ancak BEDK'nın bu hükmü yok saydığını belirtmiştir. Son olarak, davacı, bilgi talebinin Kanun'un 16. (devlet sırrı), 19. (idari soruşturma) ve 20. (adli soruşturma) maddelerindeki istisnalara girmediğini, zira soruşturmanın tamamlandığını ve talebin savunma hakkı için gerekli olduğunu vurgulamış; BEDK'nın kararının anayasal haklara ve disiplin hukuku ilkelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Danıştay 10. Dairesi kararı, BEDK'nın rolünü ve yetkilerini 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun 14. maddesi ile Yönetmelik'in 25. maddesine dayanarak değerlendirmiştir. Kanun'un 14. maddesi, BEDK'nın bilgi edinme başvurularına ilişkin itirazları incelemek ve kurumlar için bilgi edinme hakkının kullanımına dair kararlar vermek amacıyla kurulduğunu belirtirken, Yönetmelik'in 25. maddesi, Kurul'un itirazları karara bağlama ve bilgi edinme hakkının uygulanmasına ilişkin ilkeleri belirleme yetkisini düzenlemektedir. Danıştay 10. Dairesine göre, bu maddeler, BEDK'nın itiraz süreçlerini yönetme ve yeknesak uygulama sağlamak için ilke kararları alma yetkisine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bağlamda da, dava konusu 2016/1 sayılı İlke Kararı, 667 sayılı KHK'nın 3. ve 4. maddeleri uyarınca kamu görevinden çıkarılanlarla ilgili işlemler ve bu kapsamdaki adli/idari soruşturmalara ilişkin bilgi/belgelerin, Kanun'un 16., 19. ve 20. maddeleri gereğince bilgi edinme hakkı dışında

tutulmasını düzenlemektedir. Danıştay, bu ilke kararının Kanun'un yetki çerçevesine uygun olduğunu ve hukuki düzenlemelere aykırılık taşımadığını değerlendirmiştir⁴⁵.

Danıştay 10. Dairesinin bu konudaki benzer bir kararı,⁴⁶ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından değerlendirilmiştir⁴⁷. Oyçokluğuyla alınan Kurul kararında temyiz talebi reddedilirken, BEDK İlke Kararının kanuni düzenlemelere aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Karşı oy gerekçesinde ise, bilgi edinme hakkı talebinin BEDK İlke Kararına atıfla, 4982 sayılı Yasanın 16, 19 ve 20. maddeleri uyarınca bilgi edinme hakkı kapsamı dışında olduğu gerekçesiyle reddedildiği, ancak “söz konusu başvurunun ilgili maddelerde yer alan hangi sonucun doğmasını engellemek amacıyla tesis edildiği yönünde bir somutlaştırma yapılmadığı, Daire kararında da bu hususa ilişkin herhangi bir değerlendirmenin ve açıklamanın bulunmadığı” belirtilmiştir. Danıştay 10. Dairesinin benimsediği yaklaşım, böylece onanarak kesinleşmiştir⁴⁸.

Ancak, Danıştay 10. Dairesi ve Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu tarafından alınan kararlar, BEDK'nın 4982 sayılı Kanun ve Anayasa'nın 74. Maddesi tarafından tanınan ve koruma altına alınan bilgi edinme hakkını sınırlama konusunda yetkisi olup olmadığı hususunu tartışmaya açmamıştır. Oysa BEDK, 06.12.2004 tarihli ve 2004/190 sayılı kararında, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Kanun kapsamı dışına çıkarılma talebini reddederken, Kanun'un 14. maddesi ve Yönetmelik'in 25. maddesine atıfta bulunarak, kendisine tanınan yetki çerçevesinde Kanun'un güvence altına aldığı bir hakkın sınırlanması yetkisinin bulunmadığını açıkça ifade etmiştir.

Dolayısıyla, BEDK'nın yetki sınırlarını aşarak temel hakları kısıtlayan bir yaklaşım sergilemesi söz konusudur. 2016/1 sayılı İlke Kararı, OHAL gerekçesiyle bilgi edinme hakkını sistematik bir şekilde daraltmış; Danıştay 10. Dairesi'nin kararı ise bu yetki aşımını onaylamıştır. Oysa 2004/190 sayılı kararda BEDK'nın kendisi, Kanun'un 14. maddesi ve

⁴⁵ Ayrıca bkz., **Sencer Abdullah Akkoyunlu**, “Disiplin Soruşturmasında Memurun Savunma Hakkını Kullanımında İdarenin Uyması Gereken Esaslar”, Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2023, Cilt: 28, Sayı: 48, s. 44.47.

⁴⁶ Danıştay 10. Dairesi, E: 2018/3487, K: 2021/1719, T: 8/4/2021.

⁴⁷ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E: 2021/3760, K: 2022/725, T: 3/3/2022.

⁴⁸ Danıştay 10. Dairesi, E: 2019/10465, K: 2022/5531, T: 28/11/2022; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E: 2024/63, K: 2024/944, T: 2/5/2024.

Yönetmelik'in 25. maddesi çerçevesinde hakların sınırlanması yetkisine sahip olmadığını açıkça kabul etmişken, 2016'daki yaklaşım değişikliği, öngörülemez bir keyfiliğe yol açmaktadır. Bu çelişki, BEDK'nın şeffaflık ilkesinden uzaklaşarak, Anayasa tarafından korunma altına alınmış olan bilgi edinme hakkını keyfi bir şekilde kısıtlama yoluna gitmesine izin vermekte, idari otoritelerin bilgi edinme hakkı taleplerine olumsuz cevap vermesinin önünü açmakta ve bu durum "sır ve gizliliğin esas, şeffaflığın istisna" tezini destekler niteliktedir.

Ayrıca, Danıştay'ın BEDK'nın yetkisini sorgulamadan kabulü, yargısal denetimdeki zayıflığı ortaya koymakta ve bilgi edinme hakkının demokratik işlevini zedelemektedir. Anayasa'nın 74. Maddesi ve 4982 sayılı Kanun'un 4. maddesiyle güvence altına alınan bilgi edinme hakkının, OHAL sonrası dönemde bile kalıcı bir istisna rejimine dönüştürülmesi, hukukun üstünlüğü ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. BEDK'nın geçmişteki tutarlı duruşundan sapması ve Danıştay'ın bu sapmayı onaylaması, bireylerin savunma hakkını ve şeffaf yönetim talebini baltalamaktadır. Hatta, ilke kararı ile ortaya çıkan bu uygulama, Anayasanın 74. Maddesiyle güvence altına alınan "herkes bilgi edinme hakkına sahiptir" hükmünü fiilen askıya almaktadır⁴⁹.

VI. Uygulanmayan İdari Yargı Kararları

Bilgi edinme hakkı taleplerinin reddedilmesi ve BEDK nezdinde itirazların büyük ölçüde olumsuz sonuçlanması, talep sahiplerini idari yargı yoluna yönlendirmektedir. Bu bölümde, örnekler üzerinden Türkiye'de idari yargı kararları ve Anayasa Mahkemesi'nin bağlayıcı içtihatlarına rağmen bu hakkın etkin bir şekilde uygulanmadığını inceleyeceğiz. İdari kurumların mahkeme kararlarını uygulama konusundaki isteksizliği veya direnci, bilgi edinme hakkının teorik bir kavram olmaktan öteye gidemediğini ve bürokratik engellerle sınırlı kaldığını ortaya koymaktadır. Aşağıda, seçili örnekler üzerinden uygulamanın sorunlarını ve makalenin "sır ve gizliliğin esas, şeffaflığın istisna" tezi ile bağlantısı değerlendirilecektir.

Öncelikle belirtmek gerekir ki, Anayasa'nın 2. Maddesine göre Türkiye Cumhuriyeti bir hukuk devletidir ve hukuk devletinde uyumsuzlukların çözümüne ilişkin mahkeme kararları herkes

⁴⁹ Bu konu henüz Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmemiştir.

yönünden bağlayıcıdır. Nitekim Anayasa'nın 138. Maddesinin son fıkrasında, yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda oldukları ifade edilmiştir⁵⁰. Öte yandan, Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı ise Anayasa'nın 153. Maddesinin son fıkrası ile ayrıca düzenlenmiştir. Bu hükme göre AYM kararları; yasama, yürütme ve yargı organları, idare makamları, gerçek ve tüzel kişiler yönünden bağlayıcıdır. Anayasa'nın 153. Maddesinde, 138. Maddeden farklı olarak AYM kararlarının yargı organları yönünden de bağlayıcı olduğu belirtildiği gibi, yasama, yürütme, yargı organları ile idari makamlara herhangi bir takdir yetkisi tanınmamış veya bu konuda bir istisnaya yer verilmemiştir⁵¹.

AYM kararlarının bağlayıcılığının mahkemenin verdiği tüm kararlar bakımından geçerli olduğu da şüphesizdir. Bu çerçevede, temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini iddia eden bireylerin olağan hukuk yollarını kullanarak sonuç alamadıkları durumlarda son çare olarak başvurdukları, etkili bir yargısal mekanizma olarak benimsenen bireysel başvuru yolu neticesinde verilen kararlar da kesin ve istisnasız olarak bağlayıcı niteliktedir⁵². Aşağıdaki örnekler, bu bağlamda değerlendirilecektir.

A. Örnek 1: AYM Kararına Rağmen Bilgi Edinme Hakkı Talebinin Yerine Getirilmemesi

Bilgi edinme hakkının yargısal denetimlere rağmen uygulanmamasına dair en çarpıcı örneklerden biri, bu makalenin yazarı tarafından Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na ("BTK") karşı açılan davadır. 21.12.2009 tarihinde, 5651 sayılı Kanun kapsamında İnternet erişim engelleme istatistikleri talep edilmiş, BTK ise bu talebi, 4982 sayılı Yasanın 7/2 maddesine atıfla, verilerin oluşturulması için ayrı ve özel bir çalışma gerektiği gerekçesiyle reddetmiştir. BEDK'ya yapılan itiraz reddedilmiş, Ankara 2. İdare Mahkemesinde açılan dava da 27.11.2011 tarihinde reddedildikten sonra, Danıştay 10. Dairesi 03.12.2015 tarihinde bu kararı onamıştır. Süreç, 05.04.2016 tarihinde bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine taşınmış, AYM Genel Kurulu'nun 15.02.2023 tarihli kararı ile başvurucunun bilgi edinme

⁵⁰ AYM; *Kadri Enis Berberoğlu* (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, RG T: 3/2/2021, Sayı: 31384, § 101.

⁵¹ AYM; *Kadri Enis Berberoğlu* (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, RG T: 3/2/2021, Sayı: 31384, § 102, 110.

⁵² AYM; *Kadri Enis Berberoğlu* (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, RG T: 3/2/2021, Sayı: 31384, § 102, 104, 110.

hakkı ile bağlantılı olarak ifade özgürlüğünün ihlal edildiği tespit edilmiştir⁵³. AYM, AİHM'in *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* içtihadını esas alarak,⁵⁴ talebin kamu yararına, hazır verilere dayalı ve başvurucunun akademik/sivil toplum rolüyle uyumlu olduğunu vurgulamıştır.

Bireysel başvuru neticesinde verilen kesin ve bağlayıcı ihlal kararlarının uygulanması, 6216 sayılı Kanun ve AYM içtihatlarıyla düzenlenmiştir. Kanun'un 50. maddesinin (1) numaralı fıkrası, ihlal durumunda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına hükmedileceğini belirtirken, (2) numaralı fıkra, ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanıyorsa dosyanın ilgili mahkemeye gönderilerek yeniden yargılama yapılmasını öngörmektedir. Yeniden yargılama yükümlüsü mahkeme, AYM'nin ihlal gerekçesini esas alarak dosya üzerinden karar verir. Dolayısıyla, AYM'nin yetkisi, ihlal tespitiyle sınırlı olmayıp, sonuçların giderilmesini de kapsar⁵⁵.

AYM'nin ihlal kararı, yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine gönderilmiş, Mahkeme, 21.06.2023 tarihinde AYM kararına uyarak, ret işlemini iptal etmiştir⁵⁶. Dolayısıyla, Ankara 2. İdare Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi kararı ile açık bir biçimde tespit edilen ihlali gidermiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi kararı doğrultusunda verilen ve ihlali gideren Ankara 2. İdare Mahkemesi kararı da, davalı idare ve tüm mahkemeler yönünden kesin ve istisnasız olarak bağlayıcı niteliktedir.

Ancak BTK, bu kararı Danıştay nezdinde temyiz etmiş ve yürütmenin durdurulmasını talep etmiştir. Her ne kadar yürütmenin durdurulması talebi reddedilmiş olsa dahi, BTK ne AYM kararına, ne de Ankara 2. İdare Mahkemesi kararına uymamıştır. Bir diğer taraftan, temyiz mercii olan Danıştay'ın da Anayasa Mahkemesi kararından farklı bir değerlendirme yapması mümkün değildir. Başka bir ifade ile "yeniden yargılama" neticesinde ve de ihlalin giderilmesi amacıyla verilen karara ilişkin kanun yolu incelemesinde; yeniden yargılama sebebinin, ihlalin dayanağına ilişkin Anayasa Mahkemesi kararı ile ortaya koyulan tespitlerin

⁵³ AYM; *Yaman Akdeniz* (2) [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, RG T:14/4/2023, Sayı: 32163.

⁵⁴ AİHM, *Magyar Helsinki Bizottság v. Macaristan* [BD], no. 18030/11, 8/11/2016.

⁵⁵ AYM; *Şahin Alpay* (3), B. No: 2018/10323, 3/12/2020, § 40; AYM; *Şahin Alpay* (2), B. No: 2018/3007, 15/3/2018, RG T: 19/3/2018, Sayı: 30365, § 56.

⁵⁶ Ankara 2. İdare Mahkemesi, E: 2010/578, K: 2011/1668, T: 27/10/2011.

“uygunluğu” ve “yerindeliğinin” denetlenmesi mümkün değildir. Kanun yolu incelemesini yapan mercii Anayasa Mahkemesinin ihlal tespit ettiği bir hususta aksi yönde bir karar veremeyecektir. Nitekim doktrinde Pekcanıtez’in ifade ettiği üzere Yargıtay “bireysel başvurunun kabulü üzerine verilen ilk derece mahkemesi kararını denetlerken denetim görevini tespit edilen hak ihlâlinin giderilmesi yönünde olmasını inceleyecektir”⁵⁷. Bu tespitin Danıştay yönünden de geçerli olduğu açıktır. Tüm bunların doğal sonucu olarak Anayasa Mahkemesi ihlal kararının “uygunluğu” ve “yerindeliğini” ve dolayısıyla ihlalin var olup olmadığını tartışan temyiz ve istinaf istemlerinin de ivedilikle reddedilmesi gereklidir.

Sonuç itibarıyla, BTK tarafından AYM ve idari yargı kararlarına rağmen bilgi edinme hakkı başvurusu cevapsız bırakılmıştır. Bu kararlara uyulmaması, idari direncin, şeffaflık ilkesini baltalayarak “sır ve gizliliğin esas” olduğu bir sistemi sürdürdüğünü somutlaştırmaktadır.

B. Örnek 2: Deprem Sonrası Twitter Bant Daraltma Uygulaması ile ilgili Bilgi Talebi ve Uygulanmayan İptal Kararı

Bir önceki bilgi edinme hakkı davası gibi bu örnek de BTK ile doğrudan ilgili olup, kurumun yargı kararlarını uygulama direncini bir kez daha gözler önüne sermektedir. 06.02.2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası arama-kurtarma ve yardım faaliyetlerinde kritik rol oynayan Twitter platformuna, 08.02.2023 tarihinde BTK tarafından yaklaşık 10 saat süreyle bant daraltma uygulanmıştır. Bu tedbir, dezenformasyon gerekçesiyle alınmış olup, resmi açıklamalarda Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan tarafından doğrulanmıştır. Bu makalenin yazarı tarafından, 07.03.2023 tarihinde, BTK’dan bant daraltma uygulaması ile ilgili Cumhurbaşkanlığı tarafından 5809 sayılı Kanun’un 60. maddesi kapsamında alınan ve BTK’ya gönderilen kararın kopyası, ilgili sulh ceza hakimliği tarafından onaylanan Cumhurbaşkanlığı kararının ve ilgili yazışmaların kopyaları talep edilmiştir. Bu talep reddedildiği için, Ankara 15. İdare Mahkemesi nezdinde iptal davası açılmıştır. BTK,

⁵⁷ **Hakan Pekcanıtez**, “Bireysel Başvuru Sonunda Verilen Kararların Medenî Yargıya Etkisi,” Anayasa Yargısı, 2018, Cilt: 35 Sayı: 1, § 86.

dava savunmasında bilgi edinme başvurusunda talep edilen belgelerin, “Hizmete Özel” gizlilik derecesi niteliğinde olması nedeniyle verilen cevabın hukuka uygun olduğunu iddia etmiştir.

Ankara 15. İdare Mahkemesi, 15.02.2024 tarihli kararıyla davayı oybirliği ile kabul etmiş ve davalı idarenin işleminin iptaline karar vermiştir. Mahkeme kararında,

“Davacı tarafından, meydana gelen depremde 2 gün sonra en etkili iletişim araçlarından biri olan Twitter’da bant daraltma uygulamasına gidilmesine ilişkin alınan kararların Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında verilmesi amacıyla yapılan başvurunun, talep edilen bilgi ve belgelerin hangi gerekçeyle gizli olduğu ve hizmete özel milli gizlilik derecesine sahip olduğu sebebiyle birlikte belirtilmeksizin reddedilmesine yönelik dava konusu işlemde hukuka uygunluk bulunmadığı sonucuna varıldığı”⁵⁸

belirtilmiştir. BTK ise talep eden bilgi ve belgeleri vermeden 17.04.2024 tarihinde istinaf yoluna başvurmuş, bu başvuru Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi tarafından 13.11.2024 tarihinde reddedilmiş ve karar kesinleşmiştir⁵⁹. Kesin karara rağmen, BTK tarafından bant daraltma uygulaması ile ilgili talep edilen bilgi ve belgeler başvurucuya verilmemiştir. Dolayısıyla, bireysel başvuru yoluyla, ifade özgürlüğü ve hak arama özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapılmıştır. Başvuru halen derdesttir.

Bu bağlamda, AIHM Büyük Dairesi’nin *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* kararında, Sözleşmenin 10. Maddesinin genel olarak kamu otoritesi tarafından tutulan bilgilere erişim hakkı vermediği veya devlete bilgi verme yükümlülüğü getirmediği kanaati sürdürülmüş; ancak kesin yargı kararıyla bilgi açıklanması gereken veya erişimin düşünce açıklamasına aracı olduğu hallerde 10. Madde kapsamında yükümlülük doğabileceği tespit edilmiştir⁶⁰. Anayasa Mahkemesi de Yaman Akdeniz (2) kararında bu yaklaşımı benimseyerek, (i) yargı kararıyla yükümlülük doğması ve (ii) resmi verilere erişimin düşünce açıklaması özgürlüğünde araçsal işlev görmesi durumlarında bilgi talebi reddinin ifade özgürlüğüne müdahale olabileceğini belirlemiştir⁶¹. Anayasa Mahkemesi kesin nitelikteki bir yargı

⁵⁸ Ankara 15. İdare Mahkemesi, E: 2023/794, K: 2024/186, T: 15/2/2024.

⁵⁹ Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi, E: 2024/917, K: 2024/2233, T: 13/11/2024.

⁶⁰ AIHM, *Magyar Helsinki Bizottság v. Macaristan* [BD], no. 18030/11, 8/11/2016, § 156.

⁶¹ AYM; *Yaman Akdeniz* (2) [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, RG T:14/4/2023, Sayı: 32163, §§ 52, 23-27.

kararıyla devlete bilgi verme yükümlülüğü yüklenmesi haline ilişkin ilk durumda, bilgi edinme talebinin reddedilmesinin ifade özgürlüğüne müdahale niteliğinde olduğu hususunda herhangi bir tereddüt bulunmadığını ayrıca vurgulamıştır⁶². Başvuru konusu olayda da, devlete bilgi verme yükümlülüğü yükleyen Ankara 15. İdare Mahkemesinin kesin nitelikteki kararının idare tarafından keyfi bir şekilde uygulanmaması söz konusudur.

Dolayısıyla, bu örnek de, idari kurumların yargı kararlarını hiçe sayarak “sır ve gizliliğin esas” olduğu bir yaklaşımı sürdürdüğünü; bilgi edinme hakkının, kamu yararı adına dahi kısıtlandığını göstermektedir.

C. Örnek 3: Adalet Bakanlığı’na Yönelik İstatistik Talebi ve Uygulanmayan Yargı Kararı

Önceki BTK örneklerindeki gibi bu makalenin yazarı tarafından Adalet Bakanlığı’na yapılan bir bilgi edinme hakkı başvurusu da idari yargı yoluna başvurmayı gerektirmiştir. Bilindiği üzere TCK’nın 299 ve 301. maddelerinde düzenlenen suçların soruşturma ve kovuşturması Adalet Bakanlığı tarafından verilecek “kovuşturma ve soruşturma iznine” tabi olup bu suçlara istinaden çok sayıda soruşturma ve kovuşturma yapılmaktadır. Soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin izin talepleri resmi yazışmalar yoluyla ve UYAP kanalıyla yapılmaktadır.

Adalet Bakanlığı tarafından soruşturma ve kovuşturma izinlerine ilişkin istatistiki veriler yayınlanmadığı için, 17.12.2019 tarihinde, Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü’nden, 2008 yılında yayınlanan 18/1 sayılı genelge⁶³ uyarınca TCK’nın 299. maddesi (Cumhurbaşkanına hakaret) için 2014-2018 kovuşturma izin talepleri ve verilen izinler ile TCK’nın 301. maddesi (Türklüğü, Cumhuriyeti, Devletin kurum ve organlarını aşağılama) için soruşturma izin talepleri ve verilen izinlerle ilgili istatistiki bilgi talep edilmiştir. Bakanlık, 31.12.2019 tarihinde 4982 sayılı Kanun’un 7/2 ve 8. maddelerine atıfla talebi reddetmiştir. Konu öncelikle, Kamu Denetçiliği Kurumu’na (“KDK”) taşınmış, 24.08.2020 tarihli KDK

⁶² AYM; *Yaman Akdeniz* (2) [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, RG T:14/4/2023, Sayı: 32163, § 53.

⁶³ **Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü**, “TCK’nın 299 ve 301’inci maddeleri gereğince soruşturma veya kovuşturma yapılması Adalet Bakanının iznine bağlı suçlar, Genelge 18/1”, B.03.0.CİG.0.00.00.05/010.06.02/17-1 sayı, 09.05.2008, <https://cigm.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/182202014193618noluyeni-1.pdf> (e.t. 5/11/2025).

tavsiye kararıyla bu başvuru kabul edilmiş; verilerin Bakanlık bünyesinde mevcut olduğu, 4982 sayılı Kanun'un 7/2 maddesinin usuli ret için kullanılamayacağı belirtilerek Bakanlıktan yeniden değerlendirme yapılması önerilmiştir⁶⁴. Bakanlık ise 11.11.2020 tarihinde teknik altyapı eksikliğini gerekçe göstererek yeniden ret kararı vermiştir.

Ankara 23. İdare Mahkemesinde açılan davada, Mahkeme, 14.04.2021 tarihli kararı ve “...davacı tarafından istenilen bilgilerin davalı idarenin görev alanında olmasına rağmen, davacının her iki talebinin idarece karşılanması için özel bir çalışma ve istatistik gerektiren bilgiler olması sebebiyle istenilen bilginin idarenin kayıtlarında yapılacak çalışmaya bağlı olduğundan, bilgi edinme hakkı kapsamında yapılan müracaatın reddine ilişkin işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir...” şeklindeki değerlendirmesiyle davayı reddetmiştir⁶⁵. Ankara 12. Bölge İdare Mahkemesi ise, 14.10.2021 tarihli kararıyla istinaf isteminin kabulüyle, Ankara 23. İdare Mahkemesi'nin 14.04.2021 tarihli kararının kaldırılmasına ve davalı idarenin işleminin iptaline kesin olarak oybirliği ile karar vermiştir⁶⁶. Kararda, bilgi edinme hakkı başvurusuna konu bilgi ve belgelerin, Bakanlığın görevi gereği elinde bulunması gereken bilgi ve belgelere ilişkin olduğu belirtilmiştir. Kesin karara rağmen, Bakanlık başvurucunun bilgi edinme hakkı talebini yerine getirmemiş, talebe konu bilgileri başvurucuya vermemiştir. Başvurucu açısından, ulaşılabilir, etkili ve yeterli bir olağan kanun yolu kalmadığından, bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur. Anayasa Mahkemesi, bu başvuru üzerine 02.07.2025 tarihinde oybirliğiyle verdiği kararda, kesinleşmiş yargı kararına rağmen talep edilen istatistiki bilgilerin verilmemesinin, Anayasa'nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine hükmetmiştir⁶⁷. Mahkeme, Adalet Bakanlığı'nın ilgili ve yeterli bir gerekçe sunmaksızın, salt “özel çalışma gerektirdiği” iddiasıyla bilgiyi vermemesinin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun düşmediğini vurgulamıştır. Ayrıca, talep edilen bilgilerin Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünde bulunmadığını söylemenin güç olduğunu belirterek, özel bir inceleme ve araştırma gerektirdiğinin

⁶⁴ Kamu Denetçiliği Kurumu B. No: 2020/3990, 24/8/2020.

⁶⁵ Ankara 23. İdare Mahkemesi, E: 2020/1938, K: 2021/695, T: 14/4/2021.

⁶⁶ Ankara 12. Bölge İdare Mahkemesi, E: 2021/1049, K: 2021/1065, T: 14/10/2021.

⁶⁷ AYM; *Yaman Akdeniz* (3), B. No: 2022/4380, 2/7/2025. (Makalenin yazım tarihi itibarıyla ihlalin sonuçları henüz ortadan kaldırılmamış ve talep edilen bilgiler başvurucuya verilmemiştir).

söylenemeyeceğini belirtmiştir⁶⁸. Kararda talep edilen bilginin niteliğine de ayrıca değinilmiş; TCK'nın 299. ve 301. maddelerinde düzenlenen suçların ifade özgürlüğü ile olan doğrudan ilişkisi ve güncelliği nedeniyle konunun kamu yararını yakından ilgilendirdiği belirtilmiştir. Bu bağlamda Mahkeme, başvurucunun kamu nezdindeki rolü de dikkate alındığında, söz konusu istatistiklerin doğru verilerle kamuoyuyla paylaşılmasının dezenformasyonla mücadelede önemli bir işlev göreceğine dikkat çekmiştir⁶⁹.

Bu örnek, idari kurumların KDK ve yargı kararlarını hiçe sayarak, kurum bünyesinde bulunan istatistiki bilgilerin kamuoyu ile paylaşımını engellediği ve “ayrı ve özel bir çalışma” gerektirdiği bahanesiyle gizlendiğini, şeffaflığın yargı kararlarına rağmen sağlanamadığını açıkça göstermektedir.

D. Örnek 4: DİSK'in TÜİK'e Karşı Enflasyon Madde Fiyat Listesi Talebi ve Uygulanmayan Yargı Kararı

Uygulanmayan yargı kararlarıyla ilgili bir diğer örnek, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (“DİSK”), Türkiye İstatistik Kurumu'na (“TÜİK”) karşı açtığı dava ile ilgilidir. Haziran 2022'de TÜİK, enflasyon hesaplamasının temelini oluşturan ortalama madde fiyat listelerini açıklamayı durdurmuştur. DİSK, bu bilgileri, bir bilgi edinme hakkı başvurusuyla talep etmiş, ancak başvuru TÜİK tarafından kamuoyunda “yanlış anlama ve yanıltıcı değerlendirmelere sebebiyet verdiği” gerekçesiyle reddedilmiştir. 4982 sayılı Yasada böyle bir istisna yer almazken, DİSK'in, BEDK'ya yaptığı itiraz da Ağustos 2022 içinde reddedilmiştir⁷⁰. Bunun üzerine DİSK, BEDK kararının yasal dayanaktan yoksun olduğunu ve yıllardır açıklanan verilerin açıklanmasından vazgeçilmesinin hukuka aykırı olduğunu iddia ederek, BEDK kararının iptali için, Kurulun bağlı bulunduğu bakanlık olan Adalet Bakanlığına karşı idari yargı yoluna başvurmuştur.

Ankara 6. İdare Mahkemesi, 31.03.2023 tarihli kararında, DİSK tarafından Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı'na yapılan başvuruda istenilen bilginin, “*Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı'nca elde edilen ve önceki yıllarda da kurum tarafından yayınlanmış olan istatistiksel*

⁶⁸ AYM; *Yaman Akdeniz* (3), B. No: 2022/4380, 2/7/2025, § 29.

⁶⁹ AYM; *Yaman Akdeniz* (3), B. No: 2022/4380, 2/7/2025, § 30.

⁷⁰ BEDK, 2022/936, 03.08.2022.

verilere ilişkin olduğu” ve “bu bilginin kurumun görevi gereği elinde bulunması gereken bilgilerden olduğu, dolayısıyla davacı tarafından yapılan başvurunun, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu kapsamında bulunduğu” anlaşıldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla, itirazın reddine ilişkin dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varılmıştır⁷¹.

TÜİK’in de davaya müdahil olmasıyla beraber yapılan istinaf başvurusu, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi tarafından 15.09.2023 tarihinde reddedilmiştir⁷². Mahkeme, Ankara 6. İdare Mahkemesi kararının “*usul ve hukuka uygun olup, kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığını*” belirtirken, 4982 sayılı Yasanın “*ülkenin ekonomik çıkarlarına ilişkin bilgi veya belgeler*” kenar başlıklı 17. maddesine atıfla, eğer talep edilen bilgi ve belgeler arasında, 17. madde kapsamına girebilecek nitelikte bilgi veya belgelerin bulunması halinde, bunların “*gizli bilgileri ayırarak bilgi veya belge verme*” kenar başlıklı 9. madde gereği ayıklanarak başvuruya verilebileceği de belirtilmiştir. Bu karara istinaden BEDK tarafından ret kararı kaldırılmış ve DİSK lehine karar verilerek, talebe konu bilgi ve belgelerin TÜİK tarafından başvurucuya verilmesine karar verilmiştir⁷³.

Kesinleşen karara rağmen, TÜİK talep edilen verileri açıklamamış, 18.12.2023 tarihinde kesinleşen kararı “kanun yararına bozma” talebi ile Danıştay Başsavcılığı’na başvurmuştur. Bu talep de 15.03.2024 tarihinde, Danıştay Başsavcılığı tarafından reddedilmiştir⁷⁴. Bir diğer taraftan, TÜİK tarafından, Adalet Bakanlığına karşı, BEDK tarafından yeniden tahsis edilen 2023/649 sayılı DİSK lehine verilen kararın iptali için dava açılmıştır. DİSK davaya müdahil olarak verilerin TÜİK’in görevi gereği mevcut ve kamu yararı taşıdığını savunmuştur.

Ankara 13. İdare Mahkemesi, dava konusu BEDK kararının yargı hükmünün gecikmeksizin uygulanması amacıyla alındığını, hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığını belirterek davayı oybirliğiyle reddetmiştir⁷⁵. Mahkemeye göre, “*bir yargı kararının aynen ve gecikmeksizin uygulamaktan başka bir seçeneği olmayan idarelerin yargı kararlarına uymaması, karar gereklerine göre işlem ve eylemde bulunmaması ya da biçimsel nitelikte*

⁷¹ Ankara 6. İdare Mahkemesi, E: 2020/2383, K: 2023/700, T: 31/3/2023.

⁷² Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi, E: 2023/1058, K: 2023/1341, T: 15/9/2023.

⁷³ BEDK, 2023/649, 26.04.2023.

⁷⁴ Danıştay Başsavcılığı, K: 2024/201, KT: 15/3/2024.

⁷⁵ Ankara 13. İdare Mahkemesi, E: 2023/1430, K: 2024/58, 10/1/2024.

uygulamalara yargı kararlarını etkisiz ve geçersiz kılması söz konusu olamaz.” Bu karar, kamu idarelerinin bilgi saklama yönündeki keyfi eğilimlerine karşı yargının denetim işlevini hatırlatması bakımından oldukça önemlidir.

DİSK lehine sonuçlanan tüm bu kararlar, kamuoyunu yakından ilgilendiren verilerin gizlenmesinin şeffaflık ilkesiyle bağdaşmadığını da açıkça ortaya koymaktadır. Fakat, tüm bu kararlara rağmen, TÜİK, 02.05.2024 tarihli cevap yazısında, Mayıs 2022’den bu yana, Kurum tarafından hesaplanmayan ve yayımlanmayan ortalama madde fiyatlarının, Kurum bünyesinde mevcut olmadığını beyan etmiştir. Bunun üzerine, DİSK tarafından TÜİK Başkanı ve Başkan Yardımcıları hakkında yargı kararlarını uygulamamaları ve bu kararlara rağmen görevlerini yerine getirmemeleri sebebiyle suç duyurusunda bulunulmuş, fakat Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Memur Suçları Soruşturma Bürosu, dört gün sonra, 06.06.2024 tarih ve 2024/85912 sayılı kararla DİSK’in başvurusunu işleme koymayı reddetmiştir. DİSK tarafından, 27.06.2024 tarihinde bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi’ne başvurulmuştur. Başvuru halen derdesttir.

Bu süreç, TÜİK’in şeffaflık ilkesini hiçe sayarak ekonomik verileri gizlediğini; yargı kararlarının dahi idari dirençle etkisizleştirildiğini göstermekte, makalenin “sır ve gizliliğin esas” tezini, enflasyon gibi toplumsal denetim gerektiren alanlarda pekiştirmektedir. Bu ısrarlı direnç, Anayasa’nın 74. maddesiyle güvence altına alınan bilgi edinme hakkını baltalayarak etkisiz kılmaktadır.

SONUÇ

Bilgi edinme hakkı, çağdaş demokratik hukuk devletlerinde sadece bireyin bilgiye erişimini değil, aynı zamanda kamu otoritelerinin hesap verebilirliğini sağlayan temel bir araçtır. Fakat, Türkiye’de bilgi edinme hakkı, Anayasa’nın 74. maddesiyle anayasal bir güvenceye kavuşmuş olsa da, geçen yaklaşık 20 yıllık süreçte teorik bir hak olmaktan öteye gidememiştir. Bu makale, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun tarihçesini ve uygulamasını, siyasi konjonktür, bürokratik engeller, istatistiksel veriler ve yüksek yargı kararları üzerinden ele alarak, şeffaflık ilkesinin nasıl sistematik bir şekilde istisna haline

getirildiğini ortaya koymuştur. Uluslararası insan hakları standartları⁷⁶ ve AİHM kararları,⁷⁷ bilgi edinme hakkını ifade özgürlüğünün vazgeçilmez bir unsuru olarak tanımlarken, Türkiye'deki uygulama sır ve gizliliğin esas alındığı bir paradigmaya hapsolmuştur. Bu yaklaşım, Anayasa'nın 74. Maddesiyle güvence altına alınan hakkı, idari keyfiyet ve yargısal tutarsızlıklarla sınırlamış; vatandaşların yönetenleri denetleme imkânını oldukça zayıflatmıştır. Makalenin "sır ve gizliliğin esas, açıklık ve şeffaflığın istisna olduğu" tezi, bu süreçte somutlaşmış; kamu kurum ve kuruluşları, istisnaları geniş yorumlayarak hesap verebilirliği yargı kararlarına rağmen engellemiştir.

Tarihsel bağlamda, Kanun'un 2004 yılında yürürlüğe girişi, demokratikleşme ve şeffaflaşma çabalarının bir ürünüydü; ancak değişen siyasi konjonktür, özellikle 2010'lu yıllarda artan otoriter eğilimler, bilgi edinme hakkının kullanımını zorlaştırmıştır. 20 yıllık istatistikler, yüksek kabul oranlarına (%84,86) rağmen ret gerekçelerinin gizlenmesi ve BEDK itirazlarının düşük kabul oranı (%18,11) hakkın kullanımı ile ilgili sorunları gün ışığına çıkartmaktadır. Bu bağlamda, ret istatistiklerinin Yönetmeliğin 44(c) maddesine aykırı olarak yayımlanmaması, kamuoyunun ret kararlarının meşruiyetini denetleyememesine yol açmakta; devlet sırrı gibi istisnaların geniş yorumlandığını düşündürmektedir. BEDK'nın web sitesinde yalnızca 64 karar yayımlaması ve 17.349 yargı davasına ilişkin bilgi eksikliği, Kurul'un şeffaflık yükümlülüğünü göz ardı ettiğini ortaya koymakta; bu, makalenin teziyle örtüşen bir gizlilik kültürünü pekiştirmektedir.

Makalede de detaylandırıldığı üzere, bürokratik engeller, Kanun'un 7/2 maddesinin usuli ret aracı olarak kötüye kullanımıyla belirginleşmiştir. BEDK'nın 2007/49 sayılı kararında mevcut bilgilerin derlenmesinin kamu yararına üstün tutulması gerektiği vurgulanırken, sonraki kararlarında (örneğin 2021/205) bu ilke terk edilmiş; hatta bu maddenin sınırlı

⁷⁶ **BM İnsan Hakları Komitesi**, "Genel Yorum No. 34 Madde 19: Düşünce ve ifade özgürlüğü", (2011) <http://www.refworld.org/pdfid/4ed34b562.pdf> (e.t. 5/11/2025).

⁷⁷ AİHM, Magyar Helsinki Bizottság v. Macaristan [BD], no. 18030/11, 8/11/2016; Cangı v. Türkiye, no. 24973/15, 29/1/2019; Jabrayilzade v. Azerbaycan, no. 18180/14, 14/10/2025.

uygulanmasını savunan Kamu Denetçiliği Kurumu,⁷⁸ Danıştay kararları⁷⁹ ve hatta Anayasa Mahkemesinin emsal niteliğindeki kararları⁸⁰ uygulamada tamamen göz ardı edilmiştir.

Uygulanmayan idari yargı kararları, tezin en somut kanıtlarını sunmaktadır. Yukarıda detaylandırıldığı üzere, BTK erişim engelleme istatistikleri talebinde AYM'nin ihlal kararı sonrası yeniden yargılama hükmü uygulanmamış; deprem sonrası bant daraltma uygulamasıyla ilgili bilgi edinme hakkı davasında Ankara 15. İdare Mahkemesi'nin kesinleşen iptal kararı da benzer şekilde BTK tarafından uygulanmamıştır. Adalet Bakanlığı'na yönelik suç istatistikleri talebinde KDK tavsiye kararı ve Ankara 12. Bölge İdare Mahkemesi'nin iptal kararı hiçe sayılmış ve uygulanmamış; DİSK'in TÜİK madde fiyat listesi davasında ise Ankara 6. İdare Mahkemesi'nin iptal kararı sonrası BEDK'nın yeni kararı dahi uygulanmamıştır. Bu örnekler, idarenin yargı kararlarını geciktirme veya yok sayma eğilimini göstermekte; suç duyurularının reddedilmesi ise cezasızlık kültürüne ve sistematik bir koruma mekanizmasını işaret etmektedir.

Dolayısıyla, 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun yürürlüğe girmesinin üzerinden geçen yirmi yıla yakın sürede, Türkiye'de bilgi edinme hakkının görünürde kurumsallaştığı, ancak içerikte ciddi sınırlamalarla karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Yüksek başvuru ve kabul oranları, ilk bakışta bilgiye erişimin işlediği izlenimini verse de, ret gerekçelerine dair istatistiklerin sistematik biçimde yayımlanmaması, Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'nun kararlarını kamuoyuyla paylaşmaktan imtina etmesi ve yargı denetiminin giderek etkisizleştirilmesi, bu hakkın kullanımında yapısal sorunlara işaret etmektedir. Bu sorunlar sadece idari düzeyde kalmamakta, yargı kararlarının dahi idareler tarafından sistematik biçimde uygulanmaması, hak arama yollarının fiilen tıkanmasına yol açmaktadır.

Kamu kurumlarının, görevleri gereği ellerinde bulunan verileri “ayrı ve özel çalışma gerektiriyor” gerekçesiyle vermekten kaçınmaları, bilgi edinme hakkının özünü zedeleyen

⁷⁸ Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 2016/2118 ve 2020/3990 sayılı tavsiye kararları.

⁷⁹ Danıştay 10 Dairesi, E: 2009/7460, K: 2010/176, 29/1/2010.

⁸⁰ AYM; *Yaman Akdeniz* (2) [GK], B. No: 2016/6815, 15/2/2023, RG T:14/4/2023, Sayı: 32163; *Yaman Akdeniz* (3), B. No: 2022/4380, 2/7/2025.

yaygın bir uygulamaya dönüşmüştür. Anayasa Mahkemesi'nin Yaman Akdeniz (2) kararında açıkça ortaya koyduğu gibi, bu tür usuli engellemeler ifade özgürlüğüyle bağlantılı olarak bilgi edinme hakkının ihlaline neden olmaktadır. Ne var ki, bu ve benzeri bağlayıcı yargı kararları bile kamu kurumları tarafından sıklıkla görmezden gelinmekte, şeffaflık yerine kurumsal direnç tercih edilmektedir. BTK, Adalet Bakanlığı ve TÜİK örneklerinde olduğu gibi, kesinleşmiş yargı kararlarına rağmen bilgi verilmeyen başvurular, hukuk devletinin temel ilkelerinden biri olan yargı kararlarının bağlayıcılığı ilkesinin açıkça ihlal edildiğini göstermektedir.

Tüm bu örnekler ve veriler, Türkiye'de sır ve gizliliğin sistematik olarak esas, açıklık ve şeffaflığın ise istisna haline geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bilgi edinme hakkı, anayasal güvenceye rağmen, gerek yasal istisnaların geniş yorumlanması, gerekse yasada yer almayan usuli gerekçelerle daraltılmakta; bürokratik direnç, siyasi konjonktür ve yargının sınırlı etkisiyle etkisizleştirilmektedir. Bu durum, sadece bireylerin bilgiye erişimini değil, aynı zamanda ifade özgürlüğünü, kamuoyunun denetim işlevini ve demokratik hesap verebilirliği de zayıflatmaktadır. Gerçek bir demokratik toplumda bilgi edinme hakkı, yönetilenlerin yönetenleri denetleyebildiği, devletin şeffaf işlediği bir sistemin temelidir. Türkiye'de bu hakkın etkili biçimde kullanılabilmesi, yalnızca mevzuat değişiklikleriyle değil, aynı zamanda kurumsal kültürün, idari zihniyetin ve yargısal pratiğin köklü biçimde dönüşmesiyle mümkün olacaktır. Ancak mevcut siyasi konjonktürde, sır ve gizliliğin egemenliği sürdükçe, bu hak teorik bir ilke olarak kalmaya devam edecektir.